

**ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ Ο.Κ.Ε. ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΙΣΗΣ
ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΩΣ ΦΥΛΕΤΙΚΗΣ Η ΕΘΝΟΤΙΚΗΣ
ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ Η ΑΛΛΩΝ ΠΕΠΟΙΘΗΣΕΩΝ,
ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ, ΗΛΙΚΙΑΣ Ή ΓΕΝΕΤΗΣΙΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ
(Άρθρο 18 του ν. 3304/2005)**

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος (Ο.Κ.Ε.), σύμφωνα με το άρθρο 18 του ν. 3304/2005 «για την εφαρμογή της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού», εκδίδει ετήσια έκθεση για τις εξελίξεις ως προς την εφαρμογή του νόμου αυτού, στην οποία περιλαμβάνει και προτάσεις προς την Κυβέρνηση και τους κοινωνικούς εταίρους για την προώθηση των αρχών της ίσης μεταχείρισης, καθώς και τη λήψη μέτρων κατά των διακρίσεων.

Σε υλοποίηση της ανωτέρω διάταξης, η Εκτελεστική Επιτροπή της Ο.Κ.Ε. συνέστησε Επιτροπή Εργασίας, αποτελούμενη από τις κυρίες **Μαργαρίτα Ζούλοβιτς** και **Γιώτα Γαζή** και τους κ.κ. **Γεώργιο Τσατήρη, Δημήτρη Πολίτη, Φίλιππο Ταυρή** και **Νικόλαο Λιόλιο**. Στις εργασίες της Επιτροπής Εργασίας προέδρευσε ο κ. **Γ. Τσατήρης**.

Στις εργασίες της Επιτροπής Εργασίας μετείχαν ως εμπειρογνώμονες η κα **Αικατερίνη Δασκαλάκη** και οι κ.κ. **Αθανάσιος Θεοδώρου** και **Απόστολος Καψάλης**. Τον επιστημονικό συντονισμό της Επιτροπής είχε εκ μέρους της Ο.Κ.Ε. ο επιστημονικός σύμβουλος **Δρ. Αθανάσιος Παπαϊωάννου**. Ερευνητική στήριξη παρείχε από πλευράς Ο.Κ.Ε. η Υπεύθυνη Αρχείου – Βιβλιοθήκης κα **Βαρβάρα Γεωργοπούλου**.

Η Επιτροπή Εργασίας ολοκλήρωσε τις εργασίες της σε τέσσερις (4) συνεδριάσεις, ενώ η Εκτελεστική Επιτροπή διαμόρφωσε την εισήγησή της προς την Ολομέλεια στη συνεδρίαση της 17ης Ιουλίου 2009.

Η Ολομέλεια της Ο.Κ.Ε., στην οποία εισηγητής ήταν ο κ. **Γ. Τσατήρης**, αφού ολοκλήρωσε την συζήτηση για το θέμα στη συνεδρίαση της **3 Νοεμβρίου 2009**, διατύπωσε την υπ' αριθ. **223** Γνώμη της Ο.Κ.Ε.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το κείμενο που ακολουθεί είναι η τέταρτη ετήσια έκθεση που συντάσσει η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετησίου προσανατολισμού.

Για τη σύνταξη της Έκθεσης ελήφθησαν υπ' όψιν η Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη, το σχετικό ενημερωτικό έγγραφο του Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας (η Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης του Υπουργείου Δικαιοσύνης δεν έστειλε τέτοιο έγγραφο παρά το ότι της ζητήθηκε εγγράφως και προφορικά), η Εθνική Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες καθώς και μη κυβερνητικές οργανώσεις στις οποίες είχε απευθυνθεί η Ο.Κ.Ε. προκειμένου να καταθέσουν τις απόψεις τους για το θέμα (πλήρης κατάλογος των φορέων που υπέβαλαν απόψεις επισυνάπτεται στο τέλος της Έκθεσης ως Παράρτημα).

Η Ο.Κ.Ε., όπως κάθε χρόνο, θεωρεί χρήσιμο για τον αναγνώστη αλλά και θεσμικά αναγκαίο να παραθέσει σύντομες περιλήψεις των εκθέσεων ή των απόψεων των επίσημων φορέων της Πολιτείας, που διερευνούν φαινόμενα άνισης μεταχείρισης, ενώ σε ιδιαίτερο κεφάλαιο περιέχονται οι κυριότερες από τις επισημάνσεις διεθνών οργανισμών και μη κυβερνητικών οργανώσεων που αφορούν στα ζητήματα αυτά.

Η Ο.Κ.Ε. έχει πλήρη συναίσθηση του ότι η φετινή έκθεση καταρτίστηκε και δίδεται στη δημοσιότητα σε μια χρονιά έντονων κοινωνικών τριβών και πολιτικών αντιπαραθέσεων για μια πτυχή του ζητήματος της ίσης μεταχείρισης, και συγκεκριμένα τη μετανάστευση. Επειδή το θέμα αυτό παρουσιάζει πολλές πτυχές που δεν έχουν να κάνουν μόνο με το θέμα της ίσης μεταχείρισης (πολύ περισσότερο που οι διακρίσεις λόγω ιθαγένειας εξαιρούνται νομικά από το πεδίο εφαρμογής του νόμου για την ίση μεταχείριση) αλλά και δεν είναι δυνατόν να αναπτυχθούν επαρκώς στο πλαίσιο μιας γενικότερη έκθεσης, η Ο.Κ.Ε. αποφάσισε να εκδώσει μέσα στο χρόνο Γνώμη Πρωτοβουλίας για το θέμα της Μετανάστευσης όπου και θα τοποθετηθεί πιο ολοκληρωμένα στο όλο ζήτημα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Το δικαίωμα της ισονομίας και της προστασίας έναντι των διακρίσεων για όλους συνιστά καθολικό δικαίωμα, που αναγνωρίζεται από την Οικουμενική Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου, τη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεως κατά των γυναικών, τη Διεθνή Σύμβαση "περί καταργήσεως πάσης μορφής φυλετικών διακρίσεων", τα σύμφωνα των Ηνωμένων Εθνών για τα αστικά και πολιτικά δικαιώματα και τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα, τη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού, τη σύμβαση του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, την ευρωπαϊκή σύμβαση για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών και τον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη, στα οποία τα κράτη μέλη είναι συμβαλλόμενα μέρη.

Σε αυτό το πλαίσιο, τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα, και το 2008, προσπάθησαν να σχεδιάσουν ολοκληρωμένες και συστηματικές προσεγγίσεις και όχι απλώς αμυντικές πολιτικές, που απλώς ανταποκρίνονται στα μεμονωμένα προβλήματα.

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο υιοθέτησε, το Μάιο του 2008, Έκθεση, η οποία στηρίχθηκε με μεγάλη πλειοψηφία από την Ολομέλεια, και με την οποία επιδιώκεται η αξιολόγηση της προόδου, που έχει επιτευχθεί στα Κράτη Μέλη σχετικά με την εξάλειψη των διακρίσεων και την προώθηση των ίσων ευκαιριών, καθώς και η διατύπωση προτάσεων για την ενίσχυση της νομικής προστασίας έναντι των διακρίσεων και την επέκτασή της σε όλους τους τομείς πολιτικής. Ειδικότερα, στην Έκθεση προτάθηκε:

- να ζητηθεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να ασκήσει πίεση στα κράτη μέλη για την τήρηση των νομικών τους υποχρεώσεων που απορρέουν από τις Οδηγίες 78/2000 και 43/2000 για την ίση μεταχείριση,
- να υπάρξει ενεργοποίηση όλων των μερών (Επιτροπή, κράτη μέλη, εργοδότες, συνδικάτα, ΜΚΟ) με σκοπό τη βελτίωση της ενημέρωσης για τα δικαιώματα που απορρέουν από τις εν λόγω Οδηγίες,

- η υποστήριξη του έργου των εθνικών φορέων Ισότητας,
- η υποστήριξη των θυμάτων των διακρίσεων στις νομικές διαδικασίες, με πρόσβαση στη δημόσια χρηματοδότηση μέσω των εθνικών συστημάτων νομικής υποστήριξης,
- η συλλογή, συστηματοποίηση και δημοσίευση ολοκληρωμένων και αξιόπιστων στατιστικών στοιχείων σχετικά με τις διακρίσεις.

Παράλληλα, τα μέλη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, με την υιοθέτηση της Έκθεσης, ζήτησαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να τηρήσει την αρχική της δέσμευση για υποβολή πρότασης Οριζόντιας Οδηγίας μέχρι τον Ιούνιο 2008, η οποία θα επεκτείνει το πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας για την Ίση Μεταχείριση στην Απασχόληση, και θα εναρμονίζεται με τις υφιστάμενες Οδηγίες για την εξάλειψη διακρίσεων λόγω φύλου, φυλετικής και εθνοτικής καταγωγής.

Σημειώνεται, τέλος, ότι Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, τον Απρίλιο του 2009, ενέκρινε την πρόταση Οδηγίας της Επιτροπής, αλλά αναλυτικά για την εξέλιξη της Οδηγίας θα αναφερθούμε στην Έκθεση Εφαρμογής της Ο.Κ.Ε. για το 2009¹.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Στο πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή ενέκρινε στις 2 Ιουλίου 2008 πρόταση Οδηγίας² «για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης των προσώπων ανεξαρτήτως θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού», η οποία υποβλήθηκε στο πλαίσιο της «Ανανεωμένης Κοινωνικής Ατζέντας : Ευκαιρίες, πρόσβαση και αλληλεγγύη στην Ευρώπη του 21^{ου} αιώνα»³ και συνόδευε την Ανακοίνωση με τίτλο «Καταπολέμηση των διακρίσεων και ίσες ευκαιρίες: εκ νέου ανάληψη δέσμευσης».

Κατά την κατάρτιση αυτής της πρωτοβουλίας, η Επιτροπή επεδίωξε να συνδέσει όλους τους δυνητικά ενδιαφερόμενους και ενθάρρυνε την υποβολή προτάσεων από όσους το επιθυμούσαν, ενώ το Ευρωπαϊκό Έτος Ίσων Ευκαιριών για όλους αποτέλεσε μοναδική ευκαιρία να επισημανθούν διάφορα ζητήματα και να ενθαρρυνθεί η συμμετοχή στη δημόσια συζήτηση.

¹ Νομοθετικό ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, 2.4.2009, σχετικά με την πρόταση Οδηγίας του Συμβουλίου που αφορά την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης των προσώπων ανεξαρτήτως θρησκείας ή θρησκευτικών πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού

² COM (2008) 426, 2.7.2009

³ COM (2008) 420, 2.7.2009

Αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας ήταν να ζητηθεί η θέσπιση νομοθεσίας σε επίπεδο Ε.Ε. για να αυξηθεί το επίπεδο προστασίας από τις διακρίσεις, αν και ορισμένοι πρόβαλλαν το επιχείρημα ότι πρέπει να υπάρξουν οδηγίες για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω αναπηρίας και φύλου. Οι κοινωνικοί εταίροι, που εκπροσωπούν επιχειρήσεις τάχθηκαν, κατ' αρχήν, κατά της θέσπισης νέας νομοθεσίας, η οποία υποστήριζαν ότι συνεπάγεται επιπλέον γραφειοκρατία και κόστος, ενώ οι συνδικαλιστικές οργανώσεις τάχθηκαν υπέρ.

Αυτή η νέα οδηγία εξασφάλισε ίση μεταχείριση στους τομείς της κοινωνικής προστασίας, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνικής ασφάλισης και της υγειονομικής περίθαλψης, της εκπαίδευσης και της παροχής και πρόσβασης σε αγαθά και υπηρεσίες, που είναι εμπορικά διαθέσιμα στο κοινό (π.χ. της κατοικίας).

Η Οδηγία απαγορεύει τις άμεσες και έμμεσες διακρίσεις, καθώς επίσης και την παρενόχληση και τα αντίποινα. Για τα άτομα με αναπηρία, η απαγόρευση των διακρίσεων περιλαμβάνει γενική προσβασιμότητα, καθώς και την αρχή της «εύλογης προσαρμογής», που χρησιμοποιείται ήδη στην υπάρχουσα ευρωπαϊκή νομοθεσία. Εντούτοις, αποφεύγει να επιβάλει ένα δυσανάλογο φορτίο στους παρόχους υπηρεσιών, λαμβάνοντας υπόψη το μέγεθος και τους πόρους της οργάνωσης, τη φύση της, το εκτιμώμενο κόστος, τον κύκλο ζωής των αγαθών και των υπηρεσιών και τα πιθανά οφέλη της αυξανόμενης πρόσβασης για τα άτομα με αναπηρίες. Η Οδηγία ισχύει μόνο για ιδιώτες εφόσον ασκούν τις εμπορικές τους δραστηριότητες. Επίσης, τα κράτη μέλη παραμένουν ελεύθερα να διατηρήσουν τα μέτρα που εξασφαλίζουν τον κοσμικό χαρακτήρα του κράτους ή που αφορούν στο καθεστώς και τις δραστηριότητες των θρησκευτικών οργανώσεων. Η Οδηγία δεν έχει καμία επίδραση στις γενικά αποδεκτές πρακτικές, όπως οι εκπτώσεις για τους ηλικιωμένους (π.χ. εισιτήρια λεωφορείων και είσοδος σε μουσεία) ή οι περιορισμοί ηλικίας για την πρόσβαση σε ορισμένα αγαθά (π.χ. οινόπνευμα για τους νέους) για λόγους δημόσιας υγείας. Για να εξασφαλίσουν την αποτελεσματικότητα των προτεινόμενων μέτρων, οι εθνικοί φορείς ισότητας δίνουν συμβουλές στα θύματα διακρίσεων, ενώ οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών έχουν τη δυνατότητα να παρέχουν συνδρομή στα θύματα, ως προς τις δικαστικές και διοικητικές διαδικασίες.

Η πρόταση Οδηγίας είναι μέρος μιας ευρύτερης πολιτικής προσέγγισης στη μη διάκριση, που εγκρίθηκε από την Επιτροπή, ως συνέχεια στο ευρωπαϊκό έτος ίσων ευκαιριών για όλους 2007. Η Ανακοίνωση αναγνωρίζει ότι η νομική προστασία των

ατομικών δικαιωμάτων πρέπει να συμβαδίζει με τη θετική και ενεργό προώθηση της μη διάκρισης και των ίσων ευκαιριών. Καθορίζει τους βασικούς τομείς στους οποίους απαιτείται περαιτέρω πρόοδος σε επίπεδο Ε.Ε. και σε εθνικό επίπεδο, όπως καταπολέμηση των πολλαπλών διακρίσεων, αύξηση της ευαισθητοποίησης, ενσωμάτωση μη επιβολής διακρίσεων σε όλες τις πολιτικές, θετική δράση και συλλογή δεδομένων. Αναγγέλλει, επίσης, την οργάνωση μιας νέας ομάδας κυβερνητικών εμπειρογνομόνων για να ενισχύσει το διάλογο μεταξύ των κρατών μελών στις πολιτικές καταπολέμησης των διακρίσεων. Τέλος, η Ανακοίνωση αναγνωρίζει ότι η κατάσταση των Ρομά χαρακτηρίζεται από τη συνεχιζόμενη ατομική και θεσμική διάκριση και τον εκτεταμένο κοινωνικό αποκλεισμό.

Ευρωπαϊκές έρευνες

Κατά τη διάρκεια της περασμένης χρονιάς πραγματοποιήθηκαν διάφορες έρευνες σε ευρωπαϊκό επίπεδο, τις οποίες χρησιμοποίησε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, όπως οι εκθέσεις του ευρωπαϊκού δικτύου ανεξάρτητων εμπειρογνομόνων, όσον αφορά στην απαγόρευση των διακρίσεων, ιδίως την επισκόπησή του με τίτλο «Developing Anti – Discrimination Law in Europe»⁴, καθώς και τη μελέτη με τίτλο «Tackling Multiple Discrimination: practices, policies and laws»⁵.

Σχετικά είναι και τα αποτελέσματα ειδικής έρευνας του Ευρωβαρόμετρου και μιας έρευνας έκτακτου Ευρωβαρόμετρου το Φεβρουάριο του 2008, οι οποίες δείχνουν ότι μια μεγάλη πλειοψηφία των Ευρωπαίων υποστηρίζει τη νομοθεσία: 77% υποστηρίζουν μέτρα για την προστασία των ατόμων από τις διακρίσεις στην εκπαίδευση και 68% από τις διακρίσεις στην πρόσβαση στα αγαθά και τις υπηρεσίες.

Η έκθεση για την εκτίμηση επιπτώσεων της Επιτροπής⁶ διαπίστωσε ότι, αν και η απαγόρευση των διακρίσεων αναγνωρίζεται ως μία από τις θεμελιώδεις αξίες της Ε.Ε., στην πράξη το επίπεδο της έννομης προστασίας για την προάσπιση αυτών των αξιών διαφέρει μεταξύ των κρατών μελών και όσον αφορά στους λόγους των διακρίσεων.

Η Έκθεση όρισε τους εξής τρεις στόχους, τους οποίους κάθε πρωτοβουλία πρέπει να επιτυγχάνει:

- αύξηση της προστασίας έναντι των διακρίσεων,

⁴ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=615&langId=el&moreDocuments=yes>

⁵ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=423&langId=en>

⁶ SEC (2008) 2181, 2.7.2008

- εγγύηση ασφάλειας δικαίου για τους οικονομικούς παράγοντες και τα δυνητικά θύματα διακρίσεων στα κράτη μέλη,
- βελτίωση της κοινωνικής ενσωμάτωσης και προώθηση της πλήρους συμμετοχής όλων των ομάδων στην κοινωνία και την οικονομία.

Η Έκθεση κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η θέσπιση Οδηγίας, που θα καλύπτει πολλούς λόγους διακρίσεων, θα συνιστούσε την κατάλληλα απάντηση, με την προϋπόθεση ότι θα τηρούσε τις αρχές της επικουρικότητας και της αναλογικότητας.

Συμβούλιο

Τον Οκτώβριο του 2008⁷ το Συμβούλιο είχε μία πρώτη συζήτηση προσανατολισμού σχετικά με ένα σχέδιο Οδηγίας σχετικά με την παραπάνω πρόταση Οδηγίας της Επιτροπής, η οποία στοχεύει να επεκτείνει την προστασία έναντι σε διάφορες διακρίσεις εκτός του επαγγελματικού χώρου. Οι υπουργοί υπογράμμισαν της σημασία της πρότασης, έχοντας υπόψη τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των αναπήρων, η οποία έχει υπογραφεί στο σύνολο των κρατών μελών.

Παράλληλα, ανακήρυξε⁸ το έτος 2010 «Ευρωπαϊκό Έτος Καταπολέμησης της Φτώχειας και του Κοινωνικού Αποκλεισμού», που θα έχει ως κύριους στόχους, μεταξύ άλλων, την ενίσχυση της συμμετοχής του κοινού στις πολιτικές και τις δράσεις κοινωνικής ένταξης και την προώθηση μιας συνεκτικότερης κοινωνίας.

Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή

Στη Γνωμοδότησή⁹ της σχετικά με την παραπάνω πρόταση Οδηγίας, η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή επικρότησε το σχέδιο Οδηγίας, το οποίο θεωρεί ότι σε γενικές γραμμές ακολουθεί τις συστάσεις της, ωστόσο πιστεύει ότι σε ορισμένους τομείς η Οδηγία παρέχει χαμηλότερο επίπεδο προστασίας από εκείνο που παρέχεται ήδη δυνάμει των Οδηγιών για τη φυλετική ισότητα και για την ισότητα των φύλων. Αυτό προβλέπεται κυρίως με τις εξαιρέσεις που προβλέπονται από την απαγόρευση των διακρίσεων, ιδίως όσον αφορά τις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες. Η Ε.Ο.Κ.Ε. συνιστά να ισχύσουν για την ηλικία και την αναπηρία οι ίδιες

⁷ SEC (2008) 2181, 2.7.2008

⁸ C/08/271, 13405//2008 (Or.fr)

⁹ SOC / 326 Ίση μεταχείριση ανεξαρτήτως θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού, 14 .1.2009

απαιτήσεις διαφάνειας, ελέγχου και εποπτείας που ήδη ισχύουν για την ισότητα των φύλων.

Τέλος, εξέφρασε τη δυσαρέσκειά της για το ότι η Οδηγία δεν καλύπτει επαρκώς το θέμα των πολλαπλών διακρίσεων και καλεί την Επιτροπή να καταρτίσει σύσταση για το ζήτημα αυτό.

Ευρωπαϊκό Έτος Διαπολιτισμικού Διαλόγου 2008

Το 2008 ανακηρύχθηκε «Ευρωπαϊκό Έτος Διαπολιτισμικού Διαλόγου»¹⁰ (την [Απόφαση αρ. 1983/2006/EC](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου (18 Δεκεμβρίου 2006), ως βασικό εργαλείο για την ενίσχυση της ευρωπαϊκής ταυτότητας και ιθαγένειας.

Το Ευρωπαϊκό Έτος Διαπολιτισμικού Διαλόγου αναγνωρίζει ότι η μεγάλη πολιτισμική διαφορετικότητα της Ευρώπης αντιπροσωπεύει ένα μοναδικό πλεονέκτημα. Χαρακτηρίστηκε από μικρό μεν αριθμό, σημαντικών όμως, δράσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο, καθώς και από την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε μια εθνική δράση ανά χώρα. Επίσης, χαρακτηρίστηκε από ένα πρόγραμμα Συνεργατών που στοχεύει στην κινητοποίηση της κοινωνίας των πολιτών. Η ενεργή συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών κρίθηκε απαραίτητη για την ανάδειξη καλών πρακτικών και τον εντοπισμό αναγκών στο διαπολιτισμικό διάλογο.

Ίση μεταχείριση στα αεροπορικά ταξίδια

Σε ισχύ τέθηκε, από τις 26 Ιουλίου 2008, ο νέος κανονισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που επιτρέπει στα άτομα με περιορισμένη κινητικότητα να απολαμβάνουν ίση μεταχείριση, όταν ταξιδεύουν αεροπορικώς, δικαιώνοντας τον αγώνα του ευρωπαϊκού αναπηρικού κινήματος.

Οι νέοι κανόνες θα δώσουν πρόσβαση στα άτομα με αναπηρία και τους ηλικιωμένους στις εναέριες μεταφορές ανάλογη εκείνης που απολαμβάνουν οι υπόλοιποι επιβάτες που ταξιδεύουν από και προς τα αεροδρόμια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, χωρίς να υφίστανται την άσκηση διακριτικής μεταχείρισης ή επιπλέον οικονομική επιβάρυνση.

¹⁰ [Απόφαση αρ. 1983/2006/EC](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου (18 Δεκεμβρίου 2006)

Το Ευρωπαϊκό Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία έδωσε έναν εντατικό και μακροχρόνιο αγώνα για τη θέσπιση νομοθετικού πλαισίου για τις αεροπορικές μετακινήσεις των ατόμων με αναπηρία, συμβάλλοντας έμπρακτα στην προετοιμασία, υιοθεσία και εφαρμογή του.

Συμπέρασμα

Γενικότερα, παρά τις σοβαρές προσπάθειες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων για τη θέσπιση νομικών κανόνων για την αντιμετώπιση και την εξάλειψη των διακρίσεων, η πραγματικότητα καταδεικνύει ότι ατομικές καταγγελίες και προσφυγές, τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο, βρίσκονται στην ημερησία διάταξη,

Σε αυτό το πλαίσιο, είναι κοινά αποδεκτό ότι οι θετικές δράσεις μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο ως εργαλείο προκειμένου να αποκατασταθεί η έλλειψη ισότητας και ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού αλλά και να επιτευχθούν θετικά αποτελέσματα σε εύλογο χρονικό διάστημα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

Η ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Κατ' εφαρμογή του Ν. 3304/2005, ο Συνήγορος του Πολίτη (ΣτΠ), ως φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, εξέδωσε, για τέταρτη συνεχή χρονιά, ετήσια έκθεση πεπραγμένων, όσον αφορά στην εξέταση καταγγελιών της αρχής της ίσης μεταχείρισης¹¹.

Κατά το έτος 2008, από τις 62 αναφορές¹², που διερεύνησε ο ΣτΠ, 7 είχαν θετική έκβαση (αποδοχή των προτάσεων της Αρχής), 43 εκκρεμούν¹³, 5 αρχαιοθετήθηκαν λόγω άρνησης συμμόρφωσης από την πλευρά της Διοίκησης και 7 κρίθηκαν από τον ΣτΠ ως αβάσιμες.

Ακολουθεί συνοπτική παρουσίαση των καταγγελιών, που εξετάστηκαν από τον ΣτΠ και ταξινομήθηκαν με βάση τον επικαλούμενο λόγο διάκρισης ως εξής:

➤ Διακρίσεις λόγω φυλετικής καταγωγής

Ο ΣτΠ, μετά από σχετικές καταγγελίες, διερεύνησε προβλήματα κοινωνικού αποκλεισμού της ιδιαίτερης φυλετικής ομάδας των Ρομά, αναφορικά, κυρίως, με την εγκατάστασή τους και τη δημοτολογική τους τακτοποίηση, καθώς και με προεκτάσεις στην απόληψη κοινωνικών υπηρεσιών (π.χ. άρνηση συνεργασίας Δήμων σε περιπτώσεις αγοράς ακινήτων από τσιγγάνους, δυσχέρειες στη διαπίστωση της «μόνιμης κατοικίας» σε δημότες τσιγγανικής καταγωγής, περικοπή δρομολογίου λεωφορείου και αποκοπή οικισμού Ρομά, άρνηση χορήγησης πιστοποιητικού οικογενειακής κατάστασης λόγω μη δήλωσης ονόματος τέκνου κ.α.).

Στις διαπιστώσεις του, ο ΣτΠ επισήμανε ότι η «αμήχανη στάση» της κεντρικής διοίκησης και της τοπικής αυτοδιοίκησης απέναντι σε αυτά τα προβλήματα, καθώς και η απροθυμία λήψης άμεσων μέτρων, όχι μόνο διαιωνίζει, αλλά τροφοδοτεί παράλληλα την ένταση και την κοινωνική αντιπαράθεση μεταξύ τσιγγάνων και πολιτών που διαμένουν κοντά σε καταυλισμούς. Επίσης, τόνισε και την αντίστοιχη αμήχανη στάση των αστυνομικών αρχών, που αδυνατούν να ελέγξουν

¹¹ Δεδομένου ότι η ετήσια έκθεση της Ο.Κ.Ε. αφορά μόνο στα θέματα του Ν. 3304/2005, παραλείπονται τα σημεία της έκθεσης του ΣτΠ, που αναφέρονται στην ισότητα των δύο φύλων.

¹² Οι αναφορές αυτές, είτε υποβλήθηκαν εντός του 2008, είτε υποβλήθηκαν σε προηγούμενα έτη, αλλά εξακολούθησε η διερεύνησή τους και κατά το έτος 2008. Οι νέες αναφορές που υποβλήθηκαν εντός του 2008 ήταν 39.

¹³ Οι αναφορές αυτές εξακολουθούν στο μεγαλύτερο μέρος τους να διερευνώνται, καθώς εκκρεμεί η τελική αντίδραση της Διοίκησης.

αποτελεσματικά την παραβατική συμπεριφορά ορισμένων μελών της κοινότητας των τσιγγάνων, επιτείνοντας έτσι το κλίμα ανασφάλειας και έντασης.

➤ **Διακρίσεις λόγω εθνοτικής καταγωγής**

- Μετά από σχετική καταγγελία αλλοδαπού σπουδαστή για απόρριψη από το Ι.Κ.Υ. της αίτησής του για υποτροφία προπτυχιακών σπουδών λόγω επιδόσεων, ο ΣτΠ διαπίστωσε ότι, αν και στην περίπτωση αυτή δεν στοιχειοθετείται ευθεία διάκριση στο πλαίσιο του Ν.3304/2005, ωστόσο ο αποκλεισμός αλλοδαπών φοιτητών από οικονομικές ενισχύσεις, που έχουν τον χαρακτήρα επιβράβευσης της επίδοσης και όχι κοινωνικής παροχής, εγείρει εύλογο προβληματισμό ως προς την εναρμόνισή του με την αρχή της αξιοκρατίας. Ο ΣτΠ, επισημαίνοντας ότι οι ισχύουσες κανονιστικές ρυθμίσεις του Ι.Κ.Υ. στο ζήτημα αυτό δεν καλύπτουν τους κοινοτικούς πολίτες και δεν εναρμονίζονται με νεότερες επιταγές της κοινοτικής νομοθεσίας, με πόρισμά του προς τον Υπουργό Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, τόνισε την ανάγκη αναθεώρησης του υφιστάμενου κανονιστικού πλαισίου προς την κατεύθυνση της αναγνώρισης της δυνατότητας διεκδίκησης βραβείων και υποτροφιών, τόσο για τους κοινοτικούς πολίτες, όσο και για τους αλλοδαπούς τρίτων χωρών, που έχουν αναπτύξει ισχυρούς και μακροχρόνιους βιοτικούς δεσμούς με την Ελλάδα.

- Μετά από έρευνα του ΣτΠ, με αφορμή τη διαμαρτυρία αρκετών πολιτών για την υπέρμετρη καθυστέρηση διεκπεραίωσης αιτημάτων τους, που αφορούσαν την έκδοση των διαβατηρίων τους, προέκυψε ότι η Ελληνική Αστυνομία διενεργεί έλεγχο κτήσης της ελληνικής ιθαγένειας σε έλληνες πολίτες, που διακρίνονται από κάποιου είδους χαρακτηριστικό, που τους διαφοροποιεί από το «μέσο έλληνα» (π.χ. ξενικής προέλευσης επώνυμο, εικαζόμενη κτήση της ελληνικής ιθαγένειας με πολιτογράφηση κ.α.). Με παρέμβασή του, ο ΣτΠ υπενθύμισε ρητή διάταξη νόμου, σύμφωνα με την οποία η δημοτολογική εγγραφή πρέπει να γίνεται δεκτή ως τεκμήριο ιθαγένειας, χωρίς ανάγκη περαιτέρω αποδείξεων, καθώς και ρητή διάταξη υπουργικής απόφασης, περί συγκεκριμένης προθεσμίας έκδοσης διαβατηρίων. Παρά ταύτα η αστυνομία, επικαλούμενη την ανάγκη εντοπισμού και εκκαθάρισης κρουσμάτων παρανόμων πολιτογραφήσεων, δεν φαίνεται, μέχρι στιγμής, να εγκαταλείπει την επίμαχη πρακτική.

➤ **Διακρίσεις λόγω θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων**

Με αφορμή τις αναφορές πτυχιούχων της «Ειδικής Παιδαγωγικής Ακαδημίας Θεσσαλονίκης» (ΕΠΑΘ) σχετικά με την αδυναμία αξιοποίησης του πτυχίου τους για διορισμό σε οποιαδήποτε άλλη θέση πλην της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, ο ΣτΠ διαπίστωσε ως απώτερη αιτία του προβλήματος τη διαχρονική παράλειψη αναβάθμισης του επιπέδου της ΕΠΑΘ. Οι προτάσεις του Συνηγόρου προς τα Υπουργεία Παιδείας και Εσωτερικών περιέλαβαν τη λήψη μέτρων ακαδημαϊκής εξομοίωσης των παλαιών πτυχιούχων ΕΠΑΘ και την ίδρυση προσωποπαγών θέσεων για την αποκατάσταση όσων πτυχιούχων ΕΠΑΘ έχασαν τις θέσεις εργασίας τους στις περιπτώσεις των καταγγελιών.

➤ **Διακρίσεις λόγω αναπηρίας – εύλογες προσαρμογές**

Μετά την προσφυγή ιατρού σε δημόσιο νοσοκομείο για δυσμενή μεταχείριση στο χώρο εργασίας της λόγω αναπηρίας (κώφωση), ο ΣτΠ δεν διαπίστωσε διάκριση, αφού, σύμφωνα με το Νοσοκομείο, ο μικρός αριθμός εφημεριών της οφειλόταν σε άσχετους με την αναπηρία λόγους.

Μετά από διερεύνηση αναφορών σχετικά με την ευνοϊκή υπηρεσιακή μεταχείριση σε υπαλλήλους που φροντίζουν άτομα με αναπηρία, ο Συνήγορος διαπίστωσε ότι: α. η δυνατότητα αυτή δεν προκύπτει από την ειδική νομοθεσία που διέπει τους εκπαιδευτικούς και επιπλέον δεν κατέστη δυνατή η στοιχειοθέτηση διάκρισης των αιτούντων έναντι των συναδέλφων τους, β. για λόγους που σχετίζονται με την υπηρεσιακή κατάσταση του υπαλλήλου και όχι με τις ειδικές ανάγκες των οικείων του, δεν υφίσταται η παρέμβαση του ΣτΠ, ως φορέα προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

➤ **Διακρίσεις λόγω ηλικίας**

Ο ΣτΠ διερεύνησε υποθέσεις για ζητήματα διακριτικής μεταχείρισης λόγω ηλικίας όπως:

- *Απόρριψη αίτησης συμμετοχής σε εξετάσεις υποψήφιων δικηγόρων λόγω υπέρβασης ορίου ηλικίας:* μετά τη διαμεσολαβητική παρέμβαση της Αρχής, η εξεταστική επιτροπή έκανε δεκτή την αίτηση του προσφεύγοντα.
- *Θέσπιση ανώτατου ορίου ηλικίας σε προκήρυξη πλήρωσης θέσεων προσωπικού του κλάδου ΠΕ2 Ελεγκτών Εναέριας Κυκλοφορίας της Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας (Υ.Π.Α.):* Μετά την έγγραφη αποδοχή

των απόψεών του από το Υπουργείο Εσωτερικών, ο Συνήγορος αναμένει τις απόψεις του Υπουργείου Μεταφορών και της Υ.Π.Α.

- *Θέσπιση ανώτατου ορίου ηλικίας σε προκήρυξη κατάταξης μονίμων αξιωματικών διεργμηνέων στον στρατό ξηράς:* ο Συνήγορος θεώρησε επαρκή την απάντηση του Γενικού Επιτελείου Στρατού σε συνδυασμό με το γεγονός ότι διατάξεις του Ν.3304/2005 προβλέπουν ότι η εν λόγω αρχή δεν τυγχάνει εφαρμογής στις ένοπλες δυνάμεις και τα σώματα ασφαλείας.
- *Θέσπιση ανώτατου ορίου ηλικίας σε ανακοίνωση για απόσπαση στελεχών σε Διευθύνσεις του ΓΛΚ:* Σε αναμονή της έγγραφης απάντησης του ΓΛΚ, ο ΣτΠ κοινοποίησε τη διαπίστωσή του στην Αντιπροσωπεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Ελλάδα και εν συνεχεία στη Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων κα ίσων Ευκαιριών.

➤ **Διακρίσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού**

Με αφορμή αναφορά σχετικά με το ενδεχόμενο παράβασης της Ελλάδας διατάξεων της ευρωπαϊκής νομοθεσίας, οι οποίες απαγορεύουν τη διακριτική μεταχείριση προσώπων λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού, λόγω της αναγνώρισης στο ν.3719/2008 της δυνατότητας σύναψης συμφώνου συμβίωσης αποκλειστικά μεταξύ προσώπων διαφορετικού φύλου, ο ΣτΠ διατυπώνει ότι η έλλειψη έως σήμερα θεσμικής αναγνώρισης των υφιστάμενων στην Ελλάδα σχέσεων μεταξύ προσώπων του ίδιου φύλου δεν προσκρούει αφ' εαυτή στους κανόνες εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου, δεδομένου ότι η επίκλησή τους προϋποθέτει την προηγούμενη αναγνώριση δικαιώματος το οποίο ακολουθεί το δικαιούχο σε περίπτωση μετακίνησής τους σε άλλο κράτος μέλος υποδοχής.

➤ **Η εξαίρεση της ιθαγένειας**

Ο ΣτΠ επισήμανε, για μία ακόμη χρονιά, ότι η γενική ρήτρα εξαίρεσης των διακρίσεων λόγω ιθαγένειας από το ρυθμιστικό πεδίο του Ν.3034/2005, έχει δημιουργήσει, σε πολλές περιπτώσεις, τις προϋποθέσεις εκτεταμένων διακρίσεων σε βάρος αλλοδαπών για λόγους φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής. Για το λόγο αυτό, κρίνεται αναγκαία από τον ΣτΠ η επανεξέταση των ρυθμίσεων αυτών, ιδίως στο

σκέλος που αφορά στους αλλοδαπούς υπηκόους τρίτων χωρών, που έχουν εγκατασταθεί και διαμένουν επί μακρόν στην Ελλάδα.

Τέλος, στην Έκθεσή του, ο ΣτΠ, με στόχο την αντιμετώπιση των θεσμικών προκλήσεων, που τίθενται μετά την τριετή εφαρμογή του νέου πλαισίου για την καταπολέμηση των διακρίσεων και την προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, καθώς και την αποσαφήνιση διατάξεών του, παραθέτει τις προτάσεις του σχετικά με:

α. το ενδεχόμενο περιορισμού της εξαίρεσης της ιθαγένειας υπηκόων τρίτων χωρών,

β. τη νομολογιακή εξέλιξη προς την κατεύθυνση διεύρυνσης της έννοιας των διακρίσεων και των φορέων του δικαιώματος και

γ. το περιορισμένο πεδίο εφαρμογής του Ν.3304/2005.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

ΤΟ ΣΩΜΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΩΣ ΦΟΡΕΑΣ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΙΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Για μια ακόμη χρονιά, το Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας δε συνέταξε ειδική ετήσια έκθεση για την εφαρμογή της ίσης μεταχείρισης. Αντίθετα, σε έγγραφό του προς την Ο.Κ.Ε. τονίζει, όπως και πέρυσι, ότι «από το 2005 έως και σήμερα δεν έχουν αναφερθεί περιπτώσεις παράβασης των διατάξεων του ανωτέρω νόμου (ενν. το ν. 3304/2005), και κατά συνέπεια δεν γίνεται αναφορά, σε ειδικό κεφάλαιο της ετήσιας έκθεσης πεπραγμένων του Σ.Ε.Π.Ε., στην εφαρμογή και προώθηση της ίσης μεταχείρισης στον τομέα της εργασίας και της απασχόλησης».

Δυστυχώς, για μια ακόμη φορά η Ο.Κ.Ε. είναι υποχρεωμένη να τονίσει ότι «η έλλειψη καταγγελιών ή περιπτώσεων αυτεπάγγελτου εντοπισμού παραβιάσεων της αρχής της ίσης μεταχείρισης στον τομέα της ίσης μεταχείρισης αποτελεί ανησυχητικό φαινόμενο, που συνεχίζεται για τρίτη¹⁴ συνεχή χρονιά εφαρμογής του νόμου. Είναι προφανές ότι δε σημαίνει πλήρη εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης, αλλά άγνοια των σχετικών δικαιωμάτων από πλευράς των θιγομένων και αδυναμία εντοπισμού τέτοιων περιπτώσεων από πλευράς των ελεγκτικών υπηρεσιών. Η διαίωνη αυτή της κατάστασης θα πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο έντονου προβληματισμού ως προς την αποτελεσματικότητα των πρωτοβουλιών ενημέρωσης των ενδιαφερομένων (ζήτημα για το οποίο θα γίνει περαιτέρω αναφορά στο Κεφάλαιο Στ΄) αλλά και την επάρκεια (σε επίπεδο αριθμού στελεχών και κατάρτισης) των μηχανισμών του Σ.Ε.Π.Ε.»

Επιπρόσθετα δε, τονίζεται ότι θα πρέπει να προσαρμοστεί ο τρόπος καταγραφής των παραβιάσεων από πλευράς Σ.Ε.Π.Ε., ώστε να είναι δυνατός ο εντοπισμός περιπτώσεων που συντρέχει παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης. Για παράδειγμα, μία καταγγελία για ανασφάλιστη εργασία ή για μη καταβολή υπερωριών, ενδεχομένως να υποκρύπτει παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης εάν π.χ. η καταγγελία αφορά αλλοδαπό και δεν διαπιστώνεται άλλη παραβίαση για ημεδαπούς εργαζόμενους του εργοδότη. Αυτές όμως οι διαπιστώσεις απαιτούν ενδελεχή έρευνα κάτι για το οποίο είναι προφανές ότι το Σ.Ε.Π.Ε. δεν είναι επαρκώς προετοιμασμένο από πλευράς αριθμού και κατάρτισης στελεχών.

¹⁴ Ήδη το 2008 ήταν η τέταρτη συνεχής χρονιά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΙΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Για πέμπτη συνεχή χρονιά, η Ο.Κ.Ε. είχε απόλυτη αδυναμία πληροφόρησης για το έργο της Επιτροπής Ίσης Μεταχείρισης του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Παρά το σχετικό έγγραφο, που απέστειλε στις και με το οποίο ζητούσε (όπως κάθε χρόνο) πληροφόρηση για το έργο της Επιτροπής κατά το έτος 2008 και παρά τις τηλεφωνικές οχλήσεις στην υπάλληλο, που στηρίζει γραμματειακά την Επιτροπή, καμία επίσημη ή ανεπίσημη ενημέρωση δεν υπήρξε για το έργο της Επιτροπής.

Η Ο.Κ.Ε. είναι αναγκασμένη να καταλήξει στο συμπέρασμα πως όταν ένας συνταγματικός θεσμός, όπως η ίδια, έχει πολυετές πρόβλημα επικοινωνίας με τη συγκεκριμένη Επιτροπή και καμία πληροφόρηση δεν υπάρχει, τότε **αυτή η Επιτροπή δεν υπάρχει παρά μόνο στα χαρτιά, κατά παραβίαση της κοινοτικής και της εθνικής νομοθεσίας**. Δυστυχώς, το συμπέρασμα αυτό συμμερίζονται και άλλοι εμπλεκόμενοι φορείς (Συνήγορος του Πολίτη, Εθνική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου) στους οποίους απευθύνθηκε η Ο.Κ.Ε. προκειμένου να λάβει έστω και έμμεσα μια πληροφόρηση για το εάν λειτουργεί και τι έργο επιτελεί αυτή η Επιτροπή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄

ΚΥΡΙΑ ΣΗΜΕΙΑ ΕΚΘΕΣΕΩΝ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στο κεφάλαιο αυτό η Ο.Κ.Ε. καταγράφει κάθε χρόνο τις κύριες αιτιάσεις παραβίασης της αρχής της ίσης μεταχείρισης που αναφέρονται σε εκθέσεις μη κυβερνητικών οργανώσεων και διεθνών οργανισμών. Η καταγραφή αυτή δε σημαίνει κατ' ανάγκην και υιοθέτηση των προτάσεων αυτών από την Ο.Κ.Ε. (αφού δεν έχει τη θεσμική αρμοδιότητα αλλά και πραγματικά δυνατότητα να ελέγξει πρωτογενώς τις καταγγελίες για συγκεκριμένα περιστατικά). Ακριβώς γι αυτό το λόγο, επιλέγει να αναφέρει εκείνες τις αιτιάσεις που είτε είναι προφανείς για κάθε παρατηρητή της πραγματικότητας στη χώρα μας είτε επαναλαμβάνονται σε περισσότερες της μίας εκθέσεις.¹⁵

Έστω και εάν πολλές από τις αιτιάσεις αυτές –και ίσως ακριβώς για αυτό το λόγο– επαναλαμβάνονται κάθε χρόνο και κατά συνέπεια επαναλαμβάνονται και στην ετήσια έκθεση της Ο.Κ.Ε., κρίνεται σκόπιμο να γίνει αναφορά σε αυτές καθώς αποτελούν διαρκή προβλήματα στο καθεστώς της ίσης μεταχείρισης που υφίσταται στη χώρα μας. Η καταγραφή αυτών των προβλημάτων κάθε χρόνο δεν αναιρεί βέβαια τη γενική εικόνα του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη χώρα μας, αλλά δείχνει ότι υπάρχουν σημαντικά περιθώρια βελτίωσης και απαιτείται συστηματική προσπάθεια.

α. Θρησκευτική ελευθερία: Εξακολουθεί η έλλειψη νομίμως λειτουργούντων χώρων λατρείας και ταφής για τους μουσουλμάνους μετανάστες. Οι σχετικές διαβεβαιώσεις των αρμοδίων αρχών δεν έχουν συνοδευτεί από πράξεις.

Εξακολουθούν επίσης να καταγράφονται περιπτώσεις μη αναγνώρισης ως «γνωστής θρησκείας», με ό,τι αυτό συνεπάγεται, πεποιθήσεων που σύμφωνα με τις διεθνώς κρατούσες αντιλήψεις έχουν το στοιχείο της θρησκείας.

β. Κακομεταχείριση συγκεκριμένων πληθυσμιακών ομάδων από όργανα της τάξης: Εξακολουθεί να καταγράφονται περιστατικά κακομεταχείρισης ευπαθών

¹⁵ Στο κεφάλαιο αυτό έχουν αξιοποιηθεί οι απόψεις που έχουν υποβληθεί από τις οργανώσεις στις οποίες απευθύνθηκε η Ο.Κ.Ε. για τη σύνταξη της φετινής έκθεσης (βλ. Παράρτημα ΙΙΙ), καθώς και από δημοσιευμένες εκθέσεις διεθνών πηγών και οργάνων όπως ο Ο.Η.Ε., το Συμβούλιο της Ευρώπης και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, η Διεθνής Αμνηστία, το Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι, το Στέιτ Νηπάρτμεντ κ.λπ.

ομάδων όπως οι παράνομοι μετανάστες και οι Ρομά καθώς και ατόμων του κοινωνικού περιθωρίου. Τα περιστατικά που βγαίνουν στη δημοσιότητα ενδεχομένως είναι η κορυφή του παγόβουνου ενώ γενική είναι η πεποίθηση ότι η τιμωρία των ενόχων εξασθενεί με την πάροδο του χρόνου.

Αν και δεν ανήκει στις περιπτώσεις ίσης μεταχείρισης, αφού το θύμα δεν ήταν μέλος ευάλωτης ομάδας, η δολοφονία του Γρηγορόπουλου καταδεικνύει πόσο εύκολα ένα περιστατικό αστυνομικής βίας μπορεί να πυροδοτήσει ανεξέλεγκτες καταστάσεις με τραγικές επιπτώσεις για ολόκληρη την κοινωνία.

γ. Αντισημιτισμός: Φαινόμενα δημόσιου αντισημιτισμού συνεχίζονται παρά το ότι δε δείχνουν να βρίσκουν απήχηση σε ευρέα στρώματα της κοινής γνώμης. Οι όποιες φωνές αυτού του είδους όμως βρίσκουν συχνότερα πρόσβαση σε μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Καταγράφηκαν αθωωτικές αποφάσεις δικαστηρίων για δημοσιεύματα αντισημιτικού περιεχομένου. Η Ο.Κ.Ε. δεν μπορεί να υπεισέλθει στην ουσία τέτοιων δικαστικών αποφάσεων, ιδιαίτερα όταν ο δικαστής καλείται να βρει τη χρυσή τομή μεταξύ του σεβασμού των άλλων και της ελευθερίας του λόγου.

Σε κάθε περίπτωση όμως, διαπιστώνει με ανησυχία ότι παρατηρούνται φαινόμενα επιστημονικοφανούς ρατσισμού τα οποία θα πρέπει να απομονώνονται πολιτικά και κοινωνικά.

δ. Συνθήκες μεταχείρισης παράνομα εισερχομένων μεταναστών και αιτούντων άσυλο: Όπως και πέρυσι, έτσι και φέτος, οι επιδόσεις της χώρας μας ως προς τη μεταχείριση των παράνομα εισερχομένων μεταναστών, καθώς και ως προς τη διαδικασία έγκρισης αιτήσεων ασύλου γίνονται αντικείμενο πολύπλευρης κριτικής.

Η αύξηση μάλιστα του αριθμού των παράνομα εισερχομένων μεταναστών είναι βέβαιο πως δυσχεραίνει περαιτέρω το έργο των αρχών για την υποδοχή, περίθαλψη και στέγασή τους μέχρι να αποφασισθεί η περαιτέρω τύχη τους. Πάντως, η κριτική από πλευράς επίσημων διεθνών οργανισμών για τις πράγματι κακές συνθήκες διαβίωσης όσων συλλαμβάνονται να εισέρχονται παράνομα στη χώρα μας, πρέπει να συνοδευτεί και από συγκεκριμένες διεθνείς και κυρίως ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες για συνδρομή στο θέμα της φύλαξης των συνόρων, ώστε να περιορισθεί στο ελάχιστο το φαινόμενο.

Παράλληλα, σημειώνεται η έλλειψη ειδικής πολιτικής για τους ανήλικους, παράνομα εισερχόμενους, μετανάστες, των οποίων ο αριθμός για το 2008 ανήλθε, σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις, σε 1.000.

ε. Ζητήματα εγκατάστασης των Ρομά: Πέραν των οικιστικών προβλημάτων, που είχαν καταγραφεί και στην Έκθεση της Ο.Κ.Ε. για το 2007, καταγράφηκαν μέσα στο 2008 και καταγγελίες κακομεταχείρισης από μέρους των αστυνομικών αρχών.

στ. Διακίνηση ανθρώπων: Έχει παρατηρηθεί (πρόκειται βέβαια για απλή εκτίμηση, καθώς δεν τηρούνται ή δεν δημοσιεύονται επίσημα στοιχεία για το θέμα αυτό) αύξηση των καταδικών για διακίνηση ανθρώπων και αυτό είναι θετικό.

Το φαινόμενο αυτό όμως εξακολουθεί να είναι διαδεδομένο στη χώρα μας και γι αυτό η χώρα μας καλείται να αξιοποιήσει περισσότερο τη δυνατότητα προστασίας των θυμάτων (χορήγηση αδείας παραμονής) όταν καταγγέλλουν τέτοια κυκλώματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΙΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΙΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Από το 2005, οπότε και τέθηκε σε εφαρμογή ο Ν.3304/2005 στην ελληνική επικράτεια, από πολλούς ανεξάρτητους φορείς ή μεμονωμένους ερευνητές έχει επισημανθεί επισήμως προς την Πολιτεία ένα μεγάλο πλήθος αδυναμιών ή ελλείψεων, αλλά και ανάλογων προτάσεων, για τη βελτίωση του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου για την προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

Σε πολλές περιπτώσεις οι διαπιστώσεις αυτές προέρχονται από τους φορείς, που εξουσιοδοτούνται από τον ίδιο τον νομοθέτη με την αρμοδιότητα να συντάσσουν αναλυτικές εκθέσεις και να εισηγούνται ειδικά μέτρα για την μεταρρύθμιση, τόσο του οικείου θεσμικού πλαισίου, όσο και των διαδικασιών υλοποίησής του.

Θα πρέπει, όμως, να διευκρινιστεί ότι ελάχιστες από τις προτάσεις όλων αυτών των φορέων υιοθετούνται, τελικά, από την Πολιτεία με αποτέλεσμα να μην τροποποιούνται ή οι σχετικές διατάξεις, μολονότι η ανάγκη για αναθεώρηση τους πολλές φορές δεν τίθεται αμφισβητείται ακόμη και από τους ίδιους τους αρμόδιους για την χάραξη της πολιτικής για την προώθηση της ίσης μεταχείρισης.

Το συμπέρασμα αυτό συνάγεται, πρωτίστως, από την τελική κατάληξη των συγκεκριμένων υποδείξεων, που συμπεριλαμβάνονται στις ετήσιες εκθέσεις της Ο.Κ.Ε., οι οποίες, μάλιστα, αποτελούν σε πολιτικό επίπεδο το προϊόν ομόφωνων εισηγήσεων από το σύνολο των κοινωνικών εταίρων της χώρας.

Α. Εθνοτική – φυλετική καταγωγή

Η υστέρηση που παρατηρείται στην υιοθέτηση των προτάσεων για τη βελτίωση της νομοθεσίας για την καταπολέμηση των διακρίσεων εξαιτίας της εθνοτικής ή φυλετικής καταγωγής έχει να κάνει με ορισμένες ιδιαιτερότητες, που διέπουν τους δυνητικά επωφελούμενους πληθυσμούς.

Στην μια περίπτωση, σε αυτή των διακρίσεων με βάση την εθνοτική (ή ορθότερα *εθνική*) καταγωγή, άρα κατά κύριο λόγο με κριτήριο την *ιθαγένεια*, οι πολιτικές για την ίση μεταχείριση διασταυρώνονται με την μεταναστευτική πολιτική της Ελλάδας ή έστω με τις διατάξεις, που αφορούν άμεσα ή έμμεσα στην ρύθμιση του καθεστώτος διαμονής και εργασίας των υπηκόων τρίτων χωρών.

Η «εξαίρεση της ιθαγένειας» που εισάγεται με το άρθρο 4 παρ. 2 του Νόμου 3304/2005, ουσιαστικά καθιστά εν δυνάμει απόλυτα δικαιολογήσιμη οποιαδήποτε θεσμικής φύσης άμεση ή έμμεση διάκριση σε βάρος των μεταναστών, εξαιτίας ακριβώς της (μη ελληνικής) ιθαγένειάς τους. Κατά συνέπεια, εκατοντάδες χιλιάδες πολίτες της χώρας στερούνται εξ αρχής της δυνατότητας να δραστηριοποιηθούν σε ένα περιβάλλον ουσιαστικής ισότητας σε σχέση με όσα ισχύουν για τους Έλληνες ή ακόμη και για τους κοινοτικούς αλλοδαπούς.

Έτσι, καθίσταται σαφές ότι ο ουσιώδης περιορισμός της εφαρμογής της εξαίρεσης της ιθαγένειας αποτελεί μια απαραίτητη προϋπόθεση για το σεβασμό της ίσης μεταχείρισης προς όφελος των μεταναστών. Μια ανάλογη στόχευση δύναται να επιτευχθεί, όχι τόσο διαμέσου ρητών και τυπικών διακηρύξεων, όσο, κυρίως, μέσα από την επικράτηση ενός πνεύματος ισοπολιτείας κατά τη διαμόρφωση και την εφαρμογή των επιμέρους ρυθμίσεων, που αφορούν ευθέως ή μη στους μετανάστες, έτσι ώστε να περιοριστεί και το ιδιαίτερα διαδεδομένο στην ελληνική περίπτωση φαινόμενο των έμμεσων σε βάρος τους διακρίσεων.

Στην κατεύθυνση αυτή προτείνεται ο άμεσος σχεδιασμός μιας σύγχρονης μεταναστευτικής πολιτικής με γνώμονα την εξασφάλιση ίσων δικαιωμάτων και ευκαιριών για τους υπηκόους τρίτων χωρών. Κρίσιμο σε αυτήν την κατεύθυνση αποδεικνύεται το ζήτημα της πρόσβασης στην νομιμότητα για το σύνολο του μεταναστευτικού πληθυσμού και ιδιαίτερα για τους «μετανάστες» δεύτερης γενιάς.

Προτείνεται, με άλλα λόγια, η ριζική μεταρρύθμιση του συστήματος απόκτησης και ιδίως ανανέωσης των αδειών διαμονής με τρόπο, ώστε να διευκολύνεται η νόμιμη διαμονή και εργασία των μόνιμα εγκατεστημένων μεταναστών και των οικογενειών τους ως απαραίτητη προϋπόθεση για την απρόσκοπτη απόλαυση εκ μέρους τους όλων των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Προς την κατεύθυνση μάλιστα αυτή, θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν οι προτάσεις της Κεντρικής Επιτροπής Απλούστευσης Διαδικασιών, που λειτουργεί στο πλαίσιο της Γενικής Γραμματείας Δημόσιας Διοίκησης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης του Υπουργείου Εσωτερικών, που δημοσιεύθηκαν τον Ιούνιο του 2008.¹⁶

Και αυτό γιατί, αφενός οι άνθρωποι χωρίς χαρτιά αδυνατούν εκ των πραγμάτων να ασκήσουν οποιοδήποτε δικαίωμα και αφετέρου, οι βραχείας διάρκειας άδειες διαμονής σε συνδυασμό με την απουσία της δυνατότητας για μια άπαξ και δια

¹⁶ Το πλήρες κείμενο δημοσιεύεται στο www.kead.gr.

παντός νομιμοποίηση των ανεπίσημων μεταναστών (όπως ισχύει στις περισσότερες χώρες) παρεμποδίζει συστηματικά την πλήρη ένταξη και -κατ' επέκταση- την κατ' ουσία ίση μεταχείρισή τους.

Ειδικότερα, προτείνεται η αποσύνδεση της υποχρέωσης απόδειξης ενός οποιαδήποτε αριθμού ενσήμων (με ευθύνη του μετανάστη) από το καθεστώς και κυρίως από το δικαίωμα ανανέωσης της άδειας διαμονής του. Η νομιμότητα της διαμονής διαμέσου της απόδειξης (μιας ορισμένης κατ' έτος ποσότητας) εργασίας με ευθύνη μάλιστα του αδύναμου πόλου της εργασιακής σχέσης (μετανάστη μισθωτού) εισάγει ένα σύστημα άνισης μεταχείρισης σε όλα τα επίπεδα της οικονομικής και κοινωνικής ζωής των μεταναστών.

Ταυτόχρονα, η διατήρηση του εν ισχύ σήμερα θεσμικού πλαισίου για την μετανάστευση και για την ειδικότερη κατηγορία των «μεταναστών» δεύτερης γενιάς αποτρέπει οποιαδήποτε εξασφάλιση της ίσης μεταχείρισης σε σύγκριση με τους έλληνες συμπολίτες τους, εξαιτίας δεκάδων θεσμικών εμποδίων, που ξεκινούν από την αδυναμία απόκτησης πιστοποιητικού γέννησης και καταλήγουν έως την διακριτική πρόσβαση σε ορισμένα επαγγέλματα ή κοινωνικά δικαιώματα εν γένει.

Η αναθεώρηση του δικαίου της ιθαγένειας ή της νομοθεσίας σχετικά με την απόδοση του καθεστώτος του επί μακρόν διαμένοντος μετανάστη, είτε, πολύ περισσότερο, η εισαγωγή ενός (καινοτόμου) ειδικού καθεστώτος διαμονής για την συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα αποτελούν μέτρα, που βρίσκονται στον πυρήνα της διαμόρφωσης των κατάλληλων προϋποθέσεων για την καταπολέμηση κάθε μορφής διακρίσεων με κριτήριο την καταγωγή. Το ίδιο ισχύει και για τους κοινοτικούς αλλοδαπούς υπηκόους από την στιγμή που εξακολουθούν να διατηρούνται σε ισχύ ορισμένες διατάξεις, που επιφυλάσσουν αδικαιολόγητα δυσμενή μεταχείριση ως προς την πρόσβασή τους σε ορισμένα αγαθά και υπηρεσίες εξαιτίας της ιθαγένειάς τους.

Εν κατακλείδι, σε ό,τι αφορά στις διακρίσεις με κριτήριο την εθνοτική καταγωγή η αποτελεσματική καταπολέμηση των άμεσων και ιδίως των έμμεσων διακρίσεων εξαρτάται από μια πραγματική διάθεση για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης, η οποία θα πρέπει να διαπερνά οριζόντια το σύνολο των πολιτικών που επηρεάζουν την ζωή των αλλοδαπών στα επίπεδα της εκπαίδευσης, της υγείας, της απασχόλησης κ.ο.κ.

Τέλος, ένα διαχρονικό πρόβλημα που χαρακτηρίζει την ελληνική έννομη τάξη και που ευνοεί την παράνομη μετανάστευση σε σχέση με τη νόμιμη, είναι πως η νομοθεσία για τη νόμιμη είσοδο μεταναστών στη χώρα μας δεν εφαρμόζεται πραγματικά στη χώρα μας: ένας μετανάστης που θέλει να εισέλθει νόμιμα στη χώρα μας θα πρέπει να ακολουθήσει αδιαφανείς μεθόδους για να το πετύχει (και αυτό ακόμη και εάν η εργασιακή του ειδικότητα είναι απαραίτητη στη χώρα μας). Διαφορετικά θα πρέπει να εισέλθει χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα.

Στη δεύτερη περίπτωση και στο ζήτημα των διακρίσεων με κριτήριο την φυλετική καταγωγή και στο βαθμό, που η εξασφάλιση της ίσης μεταχείρισης έχει να κάνει με την ειδική κατηγορία των τσιγγάνικων πληθυσμών, είναι προφανές ότι το κεντρικό διακύβευμα δεν είναι άλλο από τον πλήρη σεβασμό των υποχρεώσεων του κράτους απέναντι σε αυτούς τους (έλληνες) κατά κανόνα πολίτες.

Εν προκειμένω οι θεσμικής φύσης άμεσες διακρίσεις δεν αποτελούν τον κανόνα. Αντιθέτως, οι έμμεσες διακρίσεις τις οποίες υφίστανται οι πολίτες αυτοί πηγάζουν είτε από την διοίκηση, είτε απλά από την κοινωνική πραγματικότητα, στην οποία εντάσσεται με τις ιδιαιτερότητές του ο παραδοσιακός τρόπος ζωής των τσιγγάνων.

Καθίσταται σαφές, ότι η έμφαση θα πρέπει να δοθεί¹⁷: α) στο σχεδιασμό ολοκληρωμένων δράσεων κοινωνικής προστασίας για τη συγκεκριμένη ευπαθή ομάδα του πληθυσμού, με κριτήριο τις ιδιαιτερότητες και τις ειδικότερες ανάγκες της στους τομείς της στέγασης, της εκπαίδευσης, της υγείας και της απασχόλησης και β) στη συστηματική καταγραφή και στατιστική αποτύπωση και ανάλυση των δεδομένων εκείνων, που σκιαγραφούν το εύρος και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των (έμμεσων) διακρίσεων με μεθόδους, που όμως δε θα συμβάλλουν στη διαπόμπευση και στον περαιτέρω στιγματισμό των τσιγγάνων.

Για την υιοθέτηση και εξειδίκευση όλων των προαναφερθέντων προτάσεων για την προώθηση της ίσης μεταχείρισης ανεξάρτητα από εθνοτική ή φυλετική καταγωγή καθίσταται απαραίτητη η πρότερη ειλικρινής εμπλοκή και διαβούλευση με τους εκπροσώπους των συλλογικών οργάνων των κοινωνικά ευπαθών οργάνων, οι οποίοι διαθέτουν μακρά εμπειρία και κυρίως άμεση και ολοκληρωμένη γνώση του πεδίου.

¹⁷ Το ίδιο ισχύει βεβαίως και για την περίπτωση των διακρίσεων εξαιτίας της εθνικής καταγωγής.

B. Άσυλο

Στη διαδικασία παροχής πολιτικού ασύλου εντοπίζονται τα ακόλουθα προβλήματα:

1) Υπερβολικά μεγάλος αριθμός αιτούντων, η πλειονότητα των οποίων σαφώς δεν υπάγεται στις σχετικές διατάξεις και ασκεί το δικαίωμα καταχρηστικά. Αυτό έχει σαν συνέπεια: α) την υπερβολική καθυστέρηση εκδίκασης των αιτημάτων με αποτέλεσμα να στερούνται οι δικαιούχοι τα ευεργετήματα του ασύλου, β) τη νόμιμη παραμονή των καταχρηστικώς αιτούντων κατά το χρόνο που εκκρεμεί η αίτηση στη δευτεροβάθμια επιτροπή κρίσης.

2) Η πρωτοβάθμια επιτροπή είναι συνήθως απορριπτική ακόμα και για περιπτώσεις που σαφώς υπάγονται στις οικείες διατάξεις και που ακολούθως η δευτεροβάθμια είναι παμπηφεί θετική. Η εκ διαμέτρου αυτή διαφορά κρίσης δημιουργεί εντυπώσεις δυσλειτουργίας της πρωτοβάθμιας επιτροπής.

Η θέσπιση του Π.Δ.90/2008, το οποίο μετέτρεψε την δευτεροβάθμια επιτροπή από γνωμοδοτική σε δικαιοδοτική και θέσπισε ακριβέστερη διαδικασία κρίσης βελτίωσε σημαντικά την αξιοπιστία στη λειτουργία της δευτεροβάθμιας επιτροπής, η οποία όμως με το παρόν καθεστώς λειτουργίας αδυνατεί να διεκπεραιώσει περισσότερες των 5 υποθέσεων ανά συνεδρία αντί για 20 – 30 που μπορούσε στο παρελθόν. Είναι σαφές ότι προκειμένου η επιτροπή να δυνηθεί να ανταπεξέλθει στον όγκο των εισαγομένων υποθέσεων είναι απαραίτητο να συστηθούν πολλές επιτροπές με πλήρους απασχόλησης έμμισθα μέλη στη θέση των περιστασιακά απασχολουμένων σήμερα.

Όλες αυτές οι παρατηρήσεις, όπως και αυτές που εξέδωσε πρόσφατα η Εθνική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, θα πρέπει να ληφθούν υπ' όψιν κατά την εξαγγελθείσα επανεξέταση του Π.Δ.¹⁸

Πέραν αυτών, υπάρχουν πολλά ζητήματα που αφορούν στο τι μπορούν να κάνουν οι αιτούντες άσυλο μέχρι την έκδοση οριστικής απόφασης σχετικά με την αίτησή τους. Σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει να διασφαλίζεται η πρόσβασή τους στην επίσημη απασχόληση και ασφάλιση γιατί διαφορετικά θα είναι μονόδρομος η άδηλη

¹⁸ Ήδη, την εποχή που η παρούσα Γνώμη ήταν στο τελευταίο στάδιο της επεξεργασίας της από την Επιτροπή Εργασίας, ψηφίσθηκαν από τη Βουλή οι σχετικές διατάξεις. Με το περιεχόμενο αυτών των διατάξεων θα ασχοληθεί η Ο.Κ.Ε. στην επόμενη έκθεσή της που θα αφορά το 2009.

εργασία, με όλα όσα αυτή συνεπάγεται για τον ίδιο τον εργαζόμενο, τους άλλους εργαζόμενους καθώς επίσης και την οικονομία και την κοινωνία γενικότερα.

Γ. Άτομα με αναπηρία

Είναι ορατή η βελτίωση των ζητημάτων υποδομής τα τελευταία 10-15 χρόνια σε ό,τι αφορά τα άτομα με αναπηρία.

Υπάρχουν όμως αρκετά ζητήματα στα οποία υφίστανται σοβαρά περιθώρια βελτίωσης:

α. Η βελτίωση της υποδομής δεν έχει συνοδευτεί και από αντίστοιχη αύξηση της ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης, ώστε να μη δημιουργεί πρόσθετα προβλήματα στα άτομα αυτά, προβλήματα, μάλιστα, που οφείλονται πολλές φορές σε άγνοια.

β. Στο θέμα των προσλήψεων ατόμων με αναπηρία, το νομοθετικό καθεστώς, αλλά και η σχετική πρακτική σε επίπεδο δημοσίων υπηρεσιών απασχόλησης δεν είναι ικανοποιητικά.

γ. Δεν έχει δοθεί η δέουσα προσοχή στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία που ταυτόχρονα ανήκουν και σε άλλες ομάδες-θύματα διακρίσεων (μετανάστες, γυναίκες κ.λπ.), με άλλα λόγια άτομα που είναι εν δυνάμει θύματα πολλαπλής διάκρισης.

δ. Θα πρέπει να γίνει κωδικοποίηση της υφιστάμενης εκτενούς νομοθεσίας για τα άτομα με αναπηρία. Η κωδικοποίηση αυτή θα δώσει την ευκαιρία να εντοπιστούν και διατάξεις που έχουν θεσπισθεί πριν τη νομοθεσία για την ίση μεταχείριση και που θα πρέπει να εξετασθούν υπό το πρίσμα των νεώτερων νομοθετικών και νομολογιακών εξελίξεων σε Ελλάδα και Ευρωπαϊκή Ένωση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι διατάξεις που απαιτούν πιστοποιητικά «αρτιμέλειας».

Δ. Διακρίσεις λόγω ηλικίας

Οι διακρίσεις του Ν. 3304/05 απαγορεύοντας κάθε άμεση ή έμμεση διάκριση, στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας, δικαιολογούν τυχόν διακριτική μεταχείριση λόγω ηλικίας, μόνο στις περιπτώσεις που «...προβλέπεται στον νόμο προς εξυπηρέτηση σκοπών της πολιτικής της απασχόλησης, της αγοράς εργασίας και της επαγγελματικής κατάρτισης, τα δε μέσα επίτευξης των σκοπών αυτών είναι πρόσφορα και αναγκαία».

Οι περιπτώσεις που αναφέρονται στην υπέρβαση ορίου ηλικίας, ή συγκεκριμένου ορίου ηλικίας, ή διακριτική μεταχείριση όσον αφορά στο εργασιακό καθεστώς λόγω ηλικίας, συνιστούν εμφανείς παραβιάσεις του παραπάνω νόμου και κρίνονται καταδικαστέες από την Ο.Κ.Ε.

Στην περίπτωση της Ελλάδας, υπάρχουν ορισμένες ιδιαιτερότητες, μεταξύ των οποίων θα μπορούσαμε να αναφέρουμε τα σχετικά ασθενή επίπεδα συμμετοχής των πιο ηλικιωμένων ατόμων στην αγορά εργασίας, το σχετικά υψηλό μερίδιο απασχόλησης των ατόμων υψηλότερης ηλικίας στον πρωτογενή τομέα, το χαμηλό μορφωτικό τους επίπεδο και οι διαφοροποιήσεις μεταξύ ανδρών και γυναικών σχετικά με την συμμετοχή τους στην αγορά εργασίας, οι οποίες παρουσιάζονται ιδιαίτερα έντονες στις ηλικίες 55-64 ετών.

Όσον αφορά στα δημογραφικά χαρακτηριστικά, θα πρέπει να αναφερθεί ότι στην Ελλάδα, την τελευταία δεκαετία, υπήρξε συρρίκνωση του αριθμού των ατόμων ηλικίας 55-64 ετών, η οποία συνδέεται με τις μακροχρόνιες μεταβολές που παρατηρήθηκαν κατά το παρελθόν σχετικά με τη γονιμότητα, τη θνησιμότητα και ως ένα βαθμό τη μετανάστευση. Η εξέλιξη αυτή έρχεται σε σχεδόν πλήρη διάσταση με τις διαφαινόμενες μελλοντικές εξελίξεις, οι οποίες αναμένεται ότι θα οδηγήσουν σε σημαντική αύξηση του αριθμού των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας.

Πρόσφατα, οι υποθέσεις σχετικά με τη διάκριση λόγω ηλικίας, εμφανίζονται όλο και περισσότερο συχνά ενώπιον των δικαστηρίων οι οποίες, συγκριτικά με άλλες μορφές, δίνουν προς τα έξω την εντύπωση ότι το πρόβλημα της διάκρισης είναι σύνθετο και απαιτεί δραστικές λύσεις.

Δεδομένου ότι δεν υπάρχει καμία σχετική νομολογία, αναφορικά με τα ζητήματα διάκρισης λόγω ηλικίας, μπορούμε μόνο αναφέρουμε αξιώσεις, που εγέρθηκαν ενώπιον του Συνηγόρου του Πολίτη, ο οποίος μεσολαβεί μεταξύ των πολιτών και του κράτους, προκειμένου να επιτευχθούν διακανονισμοί στα αιτήματα των πρώτων, χωρίς να χρειαστεί η συνδρομή των ελληνικών δικαστηρίων. Σύμφωνα με την έως και σήμερα εμπειρία, οι πιο συχνές αξιώσεις σχετίζονται με τις καθορισμένες προϋποθέσεις στην ηλικία ως κριτήρια επιλογής, οι οποίες μπορούν να θεωρηθούν ως μη-νόμιμες, καταχρηστικές και δυσανάλογες.

Μια άλλη αξίωση, όσον αφορά στα ανώτερα στελέχη, περιλαμβάνει την αυξημένη αποζημίωση που καταβάλλουν οι εργοδότες σε περίπτωση απόλυσης

υπεραρίθμων. Σε τέτοιες περιπτώσεις, οι εργοδότες πρέπει να λάβουν υπόψη ότι τα bonus, οι παροχές για την αρχαιότητα και τα επιδόματα σχετικά με την εμπειρία και την παραγωγικότητα πρέπει να συμπεριληφθούν, όπως η σχετική νομοθεσία ορίζει, στην αποζημίωση, διαφορετικά έχουμε εμφανείς περιπτώσεις δυσμενούς μεταχείρισης λόγω ηλικίας.

Γενικότερα, βασική θέση της Ο.Κ.Ε. είναι η πιστή τήρηση του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου, τόσο ως προς τη νομιμότητα των ενεργειών, όσο και ως προς την εφαρμογή των αρχών της ίσης μεταχείρισης και της αποφυγής των διακρίσεων.

Τόσο οι δημόσιοι όσο και οι ιδιωτικοί φορείς, απαιτείται να επιδείξουν μεγαλύτερη ευαισθησία στην τήρηση των αρχών της αξιοκρατίας και της διαφάνειας, τόσο στο πλαίσιο του εκσυγχρονισμού όσο και στο πλαίσιο του κράτους δικαίου.

Ε. Διακρίσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού

Η Ο.Κ.Ε. επέλεξε για το 2008 να εστιάσει την προσοχή της σε ό,τι αφορά τις διακρίσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού στο θέμα που απασχόλησε ιδιαίτερα την ελληνική κοινωνία τη χρονιά εκείνη, δηλαδή την εφαρμογή του συμφώνου συμβίωσης και στις περιπτώσεις ατόμων του ίδιου φύλου.

Το «σύμφωνο συμβίωσης» θεσπίστηκε προκειμένου να καλύψει συγκεκριμένες κοινωνικές ανάγκες. Ειδικότερα, να δημιουργήσει ένα νομικό πλαίσιο με το οποίο θα επιλύονταν κοινωνικά, ασφαλιστικά και κληρονομικά θέματα με την θεσμοθέτηση μιας συμβατικά δεδηλωμένης πραγματικής κατάστασης συμβίωσης. Μια τέτοια θεσμοθέτηση θα έδινε απάντηση σε προβλήματα συμβιούντων ατόμων, τα οποία δεν μπορούσαν ή δεν ήθελαν για κάποιο λόγο να προχωρήσουν σε γάμο, όπως είναι για παράδειγμα τα ομοφυλόφιλα ζευγάρια για τα οποία η Πολιτεία δεν φαίνεται πρόθυμη να αναγνωρίσει το δικαίωμα του γάμου αλλά και πλήθος άλλων περιπτώσεων. Δυστυχώς το κείμενο, το οποίο έχει γίνει ήδη Νόμος του Κράτους, ακυρώνει στην πράξη τον ίδιο το σκοπό, για τον οποίο θα μπορούσε να θεσπισθεί στη χώρα μας «Σύμφωνο Ελεύθερης Συμβίωσης», εισάγοντας εξαιρέσεις και στερώντας το δικαίωμα αυτό σε άτομα του ίδιου φύλου. Δεν δικαιούνται για παράδειγμα δύο παλιές συμμαθήτριες, που σε προχωρημένη ηλικία αποφάσισαν να μοιράσουν τα βάρη της ζωής σε συνθήκες αλληλεγγύης, δεδομένου ότι η μία είναι συνταξιούχος και η άλλη άπορη να απολαύσουν τα οφέλη εκ του Νόμου.

Το ερώτημα λοιπόν που τίθεται είναι εάν επιτρέπεται από την ελληνική και την ενσωματωμένη στη δική μας έννομη τάξη διεθνή νομοθεσία να εισάγονται εξαιρέσεις και να αποκλείονται πολίτες από το δικαίωμα του συμβάλλεσθαι επί τη βάσει του φύλου;

Τα τελευταία 3 χρόνια ενσωματώθηκαν στην εθνική νομοθεσία – έστω και με καθυστέρηση – οι Οδηγίες 2000/43/EK του Συμβουλίου της 29^{ης} Ιουνίου 2000 και 2000/78/EK της 27^{ης} Νοεμβρίου 2000, που βασίζονται στα άρθρα 6παρ. 1 και 13 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, ώστε να διασφαλίζεται η εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης. Ψηφίστηκε, επίσης, ο Νόμος 3304/2005, ο οποίος απαγορεύει κάθε διάκριση λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας η γενετήσιου προσανατολισμού.

Το ισχύον Ελληνικό Σύνταγμα, επίσης, απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, ειδικών αναγκών, ηλικίας η γενετήσιου προσανατολισμού (άρθρα 2 παρ. 1, 5 παρ. 2, 13 και 21).

Η Οικουμενική Διακήρυξη των ΔτΑ, επίσης, προβλέπει στο άρθρο 2, το ότι «κάθε άνθρωπος δικαιούται να επικαλεστεί όλα τα δικαιώματα και ελευθερίες που προκηρύσσει η παρούσα διακήρυξη, χωρίς καμία απολύτως διάκριση, ειδικότερα ως προς..., το φύλο,...ή οποιαδήποτε άλλη κατάσταση», στο δε άρθρο 7, το ότι «όλοι είναι ίσοι απέναντι στον νόμο και έχουν εξίσου δικαίωμα στην προστασία του νόμου, χωρίς καμία απολύτως διάκριση».

Το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα επίσης: αρ. 2 παρ.1 (περί απαγόρευσης διακρίσεων), αρ. 17, παρ. 1 & 2 (περί δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή), και αρ. 26 (περί ισότητας έναντι του νόμου). Η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων η οποία εποπτεύει την εφαρμογή του συμφώνου, έχει διευκρινίσει ότι τα άρθρα 2(1) και 26, προστατεύουν και από διακρίσεις πάνω στην βάση του σεξουαλικού προσανατολισμού (που συμπεριλαμβάνεται έτσι στην έννοια της διάκρισης με βάση το φύλο).

Είναι, λοιπόν, νομικά επιτρεπτό να εξαιρείται μια μεγάλη κατηγορία πολιτών από το δικαίωμα να συνάπτει σύμβαση με σκοπό την συμβίωση και τη συμβατική ανάληψη υποχρεώσεων όπως και την απόκτηση δικαιωμάτων εξ αυτής; Δεν

βρίσκονται σε επαχθέστερη θέση πολίτες λόγω του φύλου τους ή ενδεχομένως λόγω του γενετήσιου προσανατολισμού;

Το σύνολο, σχεδόν, των κρατών της Ευρώπης¹⁹ έχουν θεσπίσει και κατοχυρώσει το δικαίωμα των πολιτών να συνάπτουν σύμβαση ελεύθερης συμβίωσης, ή αναγνωρίζεται και η de facto ακόμα συμβίωση, με δικαιώματα ανάλογα αυτών του γάμου. Θεσπίζεται, δηλαδή, μια οιονεί συγγενική σχέση, στο πλαίσιο που καθορίζεται από τους συμβαλλομένους.

Στην Ελλάδα παρατηρείται μια αναβλητικότητα παρά το ότι όλοι οι ιθύνοντες αντιλαμβάνονται ότι η εξαίρεση των ατόμων του ίδιου φύλου θα καταπέσει στο ΣτΕ ή ακόμα χειρότερα στο Δικαστήριο του Στρασβούργου, ως αντικείμενη στο Σύνταγμα, τις Διεθνείς Συμβάσεις και το Ν. 3304/05, εξέλιξη βέβαια που θα πρέπει να αποφευχθεί με μια έγκαιρη νομοθετική παρέμβαση.

Το επιχείρημα πως «οι πολίτες δεν είναι ώριμοι ακόμα» είναι μεν πολιτικό αλλά καθόλου νομικό διότι ο σεβασμός στους Νόμους, τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις διεθνείς συμβάσεις σε καμία περίπτωση δεν εξαρτώνται από τη γνώμη μεγαλύτερων ή μικρότερων κοινωνικών ομάδων, τις οποίες άλλωστε η Πολιτεία έχει το καθήκον να διαπαιδαγωγεί στην ισότητα και την αποχή από διακρίσεις. Εξ άλλου, ο σεβασμός των ατομικών δικαιωμάτων δεν υπόκειται σε ποσοτικά κριτήρια, δηλαδή δεν εξαρτάται, και δεν πρέπει να εξαρτάται από το εάν η πλειοψηφία της κοινής γνώμης σέβεται ένα συγκεκριμένο δικαίωμα.

¹⁹ Οι σχετικές πληροφορίες ανά χώρα παρατίθενται στο τέλος της Γνώμης ως Παράρτημα II.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΩΝ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.

Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΜΙΑΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗΣ ΦΑΣΗΣ

ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ EQUAL

Κατά τη διάρκεια του 2008 ολοκληρώθηκαν οι εργασίες της *Ενέργειας III*, με την οποία επιχειρήθηκε το ουσιαστικότερο –ίσως- βήμα προς την κατεύθυνση της εξάλειψης κάθε μορφής διακρίσεων στην αγορά εργασίας στα πλαίσια της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Equal. Η υλοποίηση της *Ενέργειας III* αφορούσε σε τρεις επιμέρους στόχους:

- στον εντοπισμό και τη διάδοση των καλών πρακτικών,
- στη θεματική δικτύωση και
- στην επίτευξη άμεσου αντίκτυπου στην καθημερινή πρακτική και κυρίως στις εθνικές ή/και ευρωπαϊκές πολιτικές (mainstreaming).

Η *Ενέργεια III* διαφοροποιεί την ΚΠ Equal από τις πρωτοβουλίες της προηγούμενης γενιάς, καθώς για πρώτη φορά, οι φορείς υλοποίησης ανέλαβαν συντονισμένα την επιδίωξη της ευρύτερης εφαρμογής των αποτελεσμάτων του έργου τους και την επιρροή των οικείων εθνικών και ευρωπαϊκών πολιτικών. Ένα από τα εργαλεία για την επίτευξη αυτού του στόχου αποτέλεσαν τα Εθνικά και τα Ευρωπαϊκά Θεματικά Δίκτυα.

Πρόκειται για Ομάδες Εργασίας αποτελούμενες από Αναπτυξιακές Συμπράξεις που συνεργάστηκαν μεταξύ τους με σκοπό την διάχυση αποτελεσμάτων από την εφαρμογή των σχεδίων Equal, τα οποία εξειδικεύουν τις εθνικές και ευρωπαϊκές προτεραιότητες πολιτικής για την ισότιμη πρόσβαση των πολιτών στις αγορές εργασίας. Η ολοκλήρωση της συγκεκριμένης φάσης της ΚΠ Equal πραγματοποιείται σε μια σημαντική χρονική συγκυρία, έπειτα από το ευρωπαϊκό έτος 2007, το οποίο ήταν αφιερωμένο στην *Ισότητα των ευκαιριών για όλους* και κατά την διάρκεια του 2008, όταν η αντίστοιχη κοινοτική προτεραιότητα είχε να κάνει με την προώθηση του *Διαπολιτισμικού διαλόγου*.

Σε κάθε περίπτωση το ευρύτερο πολιτικό και κοινωνικό πλαίσιο ήταν το ιδανικό προκειμένου για την ποιοτική αξιολόγηση και την περαιτέρω αξιοποίηση των αποτελεσμάτων των δράσεων των Θεματικών Δικτύων από τους υπεύθυνους για την

χάραξη εκείνων των πολιτικών, οι οποίες θα μπορέσουν να εγγυηθούν στο άμεσο μέλλον ένα περιβάλλον ανοχής και σεβασμού της διαφορετικότητας του καθενός σε όλο το φάσμα των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων και σχέσεων.

Η συνοπτική παρουσίαση των 8 Εθνικών Θεματικών Δικτύων έχει ως εξής:

1. Διαχείριση της διαφορετικότητας στον εργασιακό χώρο, www.diversity.net.gr/

Με προϋπόθεση τη διακρίβωση των κενών πολιτικής και των αποδεκτών των πολιτικών προτάσεων, οριζόντια στρατηγική προτεραιότητα του ΕΘΔ αποτελεί η επιρροή πολιτικών για την αξιοποίηση όλων των μορφών διαφορετικότητας στην κατεύθυνση της άρσης του αποκλεισμού από την κοινωνία και την αγορά εργασίας, με την ενεργό συμμετοχή των άμεσα και έμμεσα επωφελούμενων και σε ενιαίο πλαίσιο παρέμβασης, όπου προωθούνται συμπληρωματικές ή εναλλακτικές μορφές δικτύωσης.

Το εν λόγω θεματικό δίκτυο εστιάζει στην ίση μεταχείριση και την καταπολέμηση των διακρίσεων στον εργασιακό χώρο, αλλά και ευρύτερα στην αγορά εργασίας της Ελλάδας, ενώ βασική ιδιαιτερότητα του αποτελεί η ουσιαστική συνεργασία μεταξύ των κοινωνικών εταίρων στο ζήτημα της προώθησης της αρχής της διαφορετικότητας στην ελληνική περίπτωση.

Ανάμεσα στα προϊόντα του Δικτύου ξεχωρίζουν

α) η συνθετική Μελέτη για την καταγραφή των απόψεων, των στάσεων και των αντιλήψεων των εργοδοτών σχετικά με την απασχόληση των κοινωνικά ευπαθών ομάδων,

β) η συνθετική Μελέτη για την έννοια και την εφαρμογή της αρχής της διαφορετικότητας στον εργασιακό χώρο, μέσα από την ανάλυση του εθνικού θεσμικού πλαισίου,

γ) οι Προτάσεις πολιτικής για την ουσιαστική προώθηση της αρχής στην ελληνική περίπτωση και

δ) ο Οδηγός διαχείρισης της διαφορετικότητας για τους εργοδότες και τους διευθυντές ανθρωπίνων πόρων.

2. Διαχείριση της ηλικίας, www.oke.gr/

Στόχος του συγκεκριμένου Θεματικού Δικτύου αποτελεί στη διαχείριση της ενεργού γήρανσης, δηλαδή στην υποστήριξη και διατήρηση της απασχόλησης των μεγαλύτερης ηλικίας εργαζομένων στην Ελλάδα. Η προσέγγιση είναι ενταγμένη στην ευρωπαϊκή στρατηγική για την απασχόληση και υλοποιείται με την εμπλοκή όλων σχεδόν των αντιπροσωπευτικών οργανώσεων των κοινωνικών εταίρων και με συντονιστή την Ο.Κ.Ε. ως μια προσπάθεια υποδειγματικής εφαρμογής του κοινωνικού διαλόγου.

Στο πλαίσιο αυτό υλοποιήθηκε η συνθετική Μελέτη με θέμα την καταγραφή και την αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης ως προς την διαχείριση της ηλικίας στην Ελλάδα. Κεντρικό στόχο της μελέτης αποτελεί η καταγραφή των δυσκολιών πρόσβασης στην αγορά εργασίας που αντιμετωπίζουν οι νεοεισερχόμενοι και το γηράσκον εργατικό δυναμικό. Παράλληλα διερευνώνται οι καλές πρακτικές διαχείρισης της ηλικίας στην Ελλάδα και στην Ευρώπη που λειτουργούν ως αντιστάθμισμα των δυσλειτουργιών, που εμφανίζονται στις προαναφερόμενες περιόδους του εργασιακού βίου.

3. Καινοτόμες διαδικασίες προώθησης στην Απασχόληση

Οι Αναπτυξιακές συμπράξεις του εν λόγω θεματικού δικτύου είχαν τη δυνατότητα να προτείνουν νέους τρόπους προσέγγισης στην ισότιμη ένταξη στην αγορά εργασίας ατόμων, που ανήκουν σε μειονεκτικές ομάδες του πληθυσμού. Οι βασικοί στόχοι αφορούσαν στην σύνταξη και υποβολή προτάσεων προς τους αρμόδιους φορείς για οριζόντιο και κάθετο mainstreaming μέσω της ανάδειξης και διάδοσης καινοτόμων πρακτικών, που σχετίζονται με τις διαδικασίες προώθησης στην αγορά εργασίας και στην σύνταξη και υποβολή προτάσεων, που σχετίζονται με τη διαμόρφωση των νέων επιχειρησιακών προγραμμάτων του 4^{ου} ΚΠΣ.

Εκτός από τον Οδηγό καλών πρακτικών το ΕΘΔ εξέδωσε και ένα Εγχειρίδιο ευαισθητοποίησης εργοδοτών, αυτοαπασχολούμενων και ιδιωτικών εταιριών/συμβούλων.

4. Εναρμόνιση επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής www.symfilioso.gr²⁰

²⁰ Διαπιστώθηκε ότι η συγκεκριμένη ιστοσελίδα όπως και η κατωτέρω αναφερόμενη ιστοσελίδα της κοινωνικής οικονομίας δε λειτουργεί μετά το πέρας του προγράμματος κάτι που αντανακλά το γενικότερο πρόβλημα αξιοποίησης των προγραμμάτων Equal μετά το πέρας αυτών.

Με τις Δράσεις και επιμέρους Ενέργειες που περιλαμβάνονται στο Εθνικό Θεματικό Δίκτυο, οι Αναπτυξιακές Συμπράξεις που συμμετέχουν σε αυτό αποσκοπούν στην εγκαθίδρυση και υλοποίηση ενός δομημένου πλαισίου συνεργασίας, η οποία αναμένεται να αποδώσει αποτελέσματα σε τρία επίπεδα:

- να φέρει σε επαφή Αναπτυξιακές Συμπράξεις που πραγματεύονται θέματα συμφιλίωσης της οικογενειακής με την επαγγελματική ζωή
- να οδηγήσει στην ανάδειξη βέλτιστων και αναποτελεσματικών πρακτικών και να μεταφέρει πληροφόρηση σε φορείς εκτός EQUAL, που πραγματεύονται παρόμοια θέματα (οριζόντιο mainstreaming),
- να γνωστοποιήσει καινοτόμες πρακτικές και να υποβάλει συνθετικές προτάσεις πολιτικής σε υπεύθυνους λήψης αποφάσεων, προκειμένου να δημιουργηθεί αντίκτυπος σε επίπεδο χάραξης πολιτικής (κάθετο mainstreaming).

Αντικείμενο του *Οδηγού μελέτης κοινωνικών ωραρίων* αποτελεί η παρουσίαση της μεθοδολογίας καταγραφής των δομών Κοινωνικής Μέριμνας που λειτουργούν σε επίπεδο δήμων και ιδίως όσες σχετίζονται με την φύλαξη και φροντίδα παιδιών, ΑμΕΑ, τα προγράμματα «βοήθεια στο σπίτι», τις δομές φροντίδας ηλικιωμένων και στήριξης και συμβουλευτικής γυναικών.

5. Άρση επαγγελματικού διαχωρισμού

Το συγκεκριμένο θεματικό δίκτυο εστιάζει στις πολιτικές ισότητας των φύλων στην απασχόληση και σημαντικότερο προϊόν του αποτελεί η [Συλλογή νομοθεσίας που ισχύει στην Ελλάδα σήμερα για την ισότητα των δύο Φύλων στον ευρύτερο περιβάλλον της απασχόλησης](#).

6. Κοινωνική Οικονομία, www.socialeconomy.gr

Στρατηγικός στόχος του Δικτύου είναι η ενδυνάμωση του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα, ώστε να συμβάλλει ουσιαστικά στην προώθηση της απασχόλησης και της επαγγελματικής δραστηριοποίησης των κοινωνικά ευπαθών ομάδων του πληθυσμού καθώς και στην ενδυνάμωση του παραγωγικού ιστού των τοπικών κοινωνιών.

Από το πλήθος των προϊόντων του Δικτύου ξεχωρίζουν αναμφίβολα α) η [Πρόταση δημιουργίας πλαισίου για τη θεσμική, διοικητική και χρηματοδοτική](#)

στήριξη των πρωτοβουλιών που αναλαμβάνονται στον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα β) οι Προτάσεις πολιτικής για τη θεσμική και χρηματοδοτική στήριξη του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα, στην οποία γίνεται και μια παρουσίαση των νεοσύστατων κοινωνικών επιχειρήσεων που λειτουργούν στην χώρα και γ) το Επαγγελματικό περίγραμμα του «Κοινωνικού επαγγελματία».

7. Στοχευμένες δράσεις ανάπτυξης επιχειρηματικότητας www.equal-business.gr

Στα πλαίσια αυτού του Θεματικού Δικτύου η έμφαση δίνεται στην επονομαζόμενη «στοχευμένη επιχειρηματικότητα», δηλαδή στις επιχειρηματικές πρωτοβουλίες ατομικού ή συνεταιριστικού χαρακτήρα ατόμων που βιώνουν τον κοινωνικό αποκλεισμό, με άλλα λόγια στην επιχειρηματικότητα των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού ως εργαλείο για την κοινωνική ενσωμάτωσή τους.

Σημαντικότερα προϊόντα του Δικτύου αποτελούν αφενός, η Μελέτη και καταγραφή των προβλημάτων που δρουν ανασταλτικά στην επιχειρηματικότητα και αφετέρου, η Μελέτη και καταγραφή νέων μορφών οργάνωσης στοχευμένης επιχειρηματικότητας.

8. Δια βίου μάθηση

Το συγκεκριμένο Δίκτυο ασχολείται γενικότερα με το ζήτημα της δια βίου μάθησης, επικεντρώνει όμως σε αρκετές περιπτώσεις στις μειονεκτούσες ομάδες του πληθυσμού όπως ιδίως οι γυναίκες, οι μετανάστες και οι πρόσφυγες, οι νέοι και οι άνω των 45 ετών εργαζόμενοι.

Σημαντικότερα προϊόντα αποτελούν ο Οδηγός καλών πρακτικών και η Μελέτη καταγραφής εργαλείων και διαδικασιών ανάπτυξης μηχανισμών δια βίου μάθησης.

ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ EQUAL

ΕΘΔ 1. Διαχείριση της διαφορετικότητας στον εργασιακό χώρο

❖ [Μελέτη "Διαχείρισης της Διαφορετικότητας στον εργασιακό χώρο"](#)

- ❖ Έντυπο εγχειρίδιο με κείμενα –προτάσεις πολιτικής - Σύνοψη πρότασης πολιτικών
- ❖ Οδηγός για τη διαχείριση της διαφορετικότητας
- ❖ Συναντήσεις διαβούλευσης
- ❖ Εργαστήρια Δικτύωσης & Ευαισθητοποίησης Συμβούλων Απασχόλησης
- ❖ Εργαστήριο δικτύωσης και Ευαισθητοποίησης Πολιτισμικών Διαμεσολαβητών
- ❖ Εργαστήριο ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης εργοδοτών και Διευθυντών Ανθρώπινων Πόρων
- ❖ Συνθετική μελέτη- Απόψεις, στάσεις, αντιλήψεις των εργοδοτών
- ❖ Οδηγός για την διαχείριση της Διαφορετικότητας
- ❖ Τηλεοπτικό και ραδιοφωνικό σποτ
- ❖ Ιστοσελίδα του ΕΘΔ: <http://www.diversity.net.gr>
- ❖ Συμμετοχή στο Αντιρατσιστικό Φεστιβάλ
- ❖ Διοργάνωση διήμερου Διαπολιτισμικού Παζαριού
- ❖ Έκθεση φωτογραφικού υλικού με θέμα την πολιτισμική διαφορετικότητα
- ❖ Street event σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη
- ❖ Αφίσα του ΕΘΔ "Διαχείριση της διαφορετικότητας στον εργασιακό χώρο"
- ❖ Φυλλάδιο του ΕΘΔ "Διαχείριση της διαφορετικότητας στον εργασιακό χώρο"
- ❖ Κάρτα του ΕΘΔ "Διαχείριση της διαφορετικότητας στον εργασιακό χώρο"
- ❖ ΑΝΟΙΧΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΘΔ "ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ" ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ

ΕΘΔ 2. Διαχείριση της ηλικίας

- ❖ Συνθετική Μελέτη Καταγραφής και Αξιολόγησης της Υφιστάμενης Κατάστασης Διαχείρισης της Ηλικίας στον εργασιακό χώρο σε Ελλάδα και Ευρώπη
- ❖ Βάση δεδομένων κοινού - στόχου
- ❖ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΘΕΜΑΤΙΚΟΥ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ «ΑΝΤΑΛΛΑΓΗ ΤΕΧΝΟΓΝΩΣΙΑΣ ΣΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΗΛΙΚΙΑΣ – Η ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΔΙΑΣΤΑΣΗ»

❖ [NEWSLETTER ΕΘΔ "ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ"](#)

❖ [NEWSLETTER II ΤΟΥ ΕΘΔ "ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ"](#)

❖ [ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ - ΣΥΜΜΕΤΟΧΕΣ ΣΕ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΟΥ ΕΘΔ "ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ"](#)

❖ [BANNER ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΕΘΔ "ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ"](#)

❖ [ΑΦΙΣΑ ΕΘΔ "ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ"](#)

ΕΘΔ 3. Καινοτόμες διαδικασίες Προώθησης στην Απασχόληση

❖ [VIDEO για την ευαισθητοποίηση σε θέματα κοινωνικού αποκλεισμού](#)

❖ [• Εγχειρίδιο ευαισθητοποίησης εργοδοτών, αυτοαπασχολουμένων και ιδιωτικών εταιριών/συμβούλων](#)

❖ [Οδηγός Καλών Πρακτικών](#)

❖ [Συνέδριο του ΕΘΔ "Καινοτόμες διαδικασίες Προώθησης στην Απασχόληση](#)

ΕΘΔ 4. Εναρμόνιση επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής

❖ [Λογότυπο του ΕΘΔ "Εναρμόνιση επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής"](#)

❖ [Αφίσα του ΕΘΔ "Εναρμόνιση επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής"](#)

❖ [Ενημερωτικό έντυπο του ΕΘΔ "Εναρμόνιση επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής"](#)

❖ [Newsletters του ΕΘΔ "Εναρμόνιση επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής"](#)

❖ [Δημιουργία του ΕΘΔ ΕΘΔ "Εναρμόνιση επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής"](#)

❖ [Αντιρατσιστικό φεστιβάλ](#)

❖ [Ραδιοφωνικό μήνυμα του ΕΘΔ "Εναρμόνιση επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής"](#)

❖ [Οδηγός μελέτης κοινωνικών ωραρίων](#)

❖ [Σύσταση και λειτουργία δομών κοινωνικού ωραρίου](#)

❖ [ΟΔΗΓΟΣ ΚΑΛΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΤΩΝ Α.Σ. ΠΟΥ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΥΝ ΣΤΟ Ε.Θ.Δ. ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ](#)

ΕΘΔ 5. Άρση του επαγγελματικού διαχωρισμού

- ❖ Κοινό πρόγραμμα εργασιών του Εθνικού Θεματικού Δικτύου "Άρση του Επαγγελματικού Διαχωρισμού"
- ❖ Έντυπο του ΕΘΔ "ΑΡΣΗ ΤΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΥ"
- ❖ Συλλογή νομοθεσίας που ισχύει στην Ελλάδα σήμερα για την ισότητα των δύο Φύλων στον ευρύτερο περιβάλλον της απασχόλησης
- ❖ Roadmap (Χάρτης Πορείας) «Ισότητα των Φύλων στο Περιβάλλον Απασχόλησης»

ΕΘΔ 6. Κοινωνική Οικονομία

- ❖ Πρόσκληση εκδήλωσης του ΕΘΔ "ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ"
- ❖ Ενημερωτικό έντυπο του ΕΘΔ "Κοινωνική Οικονομία"
- ❖ Έντυπο του ΕΘΔ "Κοινωνική Οικονομία"
- ❖ Πρόταση δημιουργίας πλαισίου για τη θεσμική, διοικητική και χρηματοδοτική στήριξη των πρωτοβουλιών που αναλαμβάνονται στον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα
- ❖ Προτάσεις Πολιτικής για τη θεσμική και χρηματοδοτική στήριξη του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα. Παρουσίαση των νεοσύστατων Κοινωνικών Επιχειρήσεων
- ❖ Μελέτη προτυποποίησης Παρατηρητήριου Κοινωνικής Οικονομίας ως μηχανισμού επιστημονικής και μελετητικής επεξεργασίας των μεγεθών της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και οικονομίας στην Ελλάδα
- ❖ Μελέτη προτυποποίησης Δομής Συμβουλευτικής Στήριξης για την κοινωνική επιχειρηματικότητα
- ❖ Συνθετική παρουσίαση των μεθόδων χρηματοδότησης των φορέων της Κοινωνικής Οικονομίας
- ❖ Ενημερωτικό έντυπο για τις μεθόδους χρηματοδότησης του ΕΘΔ "Κοινωνική Οικονομία"
- ❖ Εγχειρίδιο ανάπτυξης και διατύπωσης των καλών πρακτικών σε μεθόδους και εργαλεία καθώς και πετυχημένες προσπάθειες της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας
- ❖ Εκπόνηση επαγγελματικού περιγράμματος κοινωνικού επιχειρηματία

❖ [Πρόγραμμα Παράλληλων Εκδηλώσεων του ΕΘΔ "Κοινωνική Οικονομία"](#)

❖ [Άρθρα του ΕΘΔ "Κοινωνική Οικονομία"](#)

❖ [Έντυπο του ΕΘΔ "Κοινωνική Οικονομία"](#)

❖ [Συνέδριο του ΕΘΔ "Κοινωνική Οικονομία"](#)

ΕΘΔ 7. Στοχευμένες δράσεις ανάπτυξης επιχειρηματικότητας

❖ [Διαδικασία Υποστήριξης Της Επιχειρηματικότητας](#)

❖ [Χρηματοδοτικά εργαλεία ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας](#)

❖ [Πρακτικός Οδηγός Χρηματοδότησης μιας Μικρής Επιχείρησης](#)

❖ [Ενημερωτικό έντυπο του ΕΘΔ "Στοχευμένες Δράσεις Ανάπτυξης της Επιχειρηματικότητας"](#)

❖ [Μελέτη – καταγραφή προβλημάτων που δρουν ανασταλτικά στην επιχειρηματικότητα](#)

❖ [Μελέτη – καταγραφή νέων μορφών οργάνωσης στοχευμένης επιχειρηματικότητας](#)

❖ [Προτάσεις πολιτικής για το σχεδιασμό νέου επιχειρησιακού προγράμματος](#)

❖ [Εγχειρίδιο χρήσης της ιστοσελίδας του ΕΘΔ "Στοχευμένες Δράσεις Ανάπτυξης Επιχειρηματικότητας"](#)

ΕΘΔ 8. Δια βίου μάθηση

❖ [Newsletter του ΕΘΔ "Δια βίου μάθηση"](#)

❖ [Οδηγός καλών Πρακτικών](#)

❖ [Μελέτη καταγραφής εργαλείων και διαδικασιών ανάπτυξης μηχανισμών Δια Βίου Μάθησης](#)

❖ [Μελέτη καταγραφής μεθόδων και εργαλείων συμβουλευτικής στην προώθηση της Δια Βίου Μάθησης](#)

❖ [Μελέτη για τις προδιαγραφές, κριτήρια και μεθοδολογία εφαρμογής και ενσωμάτωσης ολοκληρωμένων συστημάτων Δια Βίου Μάθησης](#)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ
ΤΟ ΣΥΜΦΩΝΟ ΣΥΜΒΙΩΣΗΣ ΜΕΤΑΞΥ ΑΤΟΜΩΝ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΦΥΛΟΥ
ΣΕ ΑΛΛΕΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΧΩΡΕΣ

Αυστρία

Μετά την απόφαση Κάρνερ εναντίον Αυστρίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, (απόφαση της 24/10/2003) αναγνωρίστηκε για τα ζευγάρια του ίδιου φύλου κληρονομικό δικαίωμα και δικαιώματα ανάλογα με αυτά των συμβιούντων ετεροφύλων.

Βέλγιο

Όπως και οι ετεροφυλόφιλοι, οι ομοφυλόφιλοι μπορούν να επιλέξουν την **ελεύθερη συμβίωση** ή τη **νόμιμη συγκατοίκηση (v. της 23/11/1998)**, που εισάγει ένα νομικό πλαίσιο, όπου τα δύο μέρη ρυθμίζουν τις υποθέσεις τους μέσω μιας σύμβασης που υπογράφουν. Η ελεύθερη συμβίωση δημιουργεί δικαιώματα ανάλογα του γάμου, ενώ η νόμιμη συγκατοίκηση δημιουργεί υποχρέωση συμβολής στις κοινές δαπάνες, αλλά δεν δημιουργεί αξίωση συμμετοχής στα αποκτήματα, ούτε κληρονομικά δικαιώματα.

Γαλλία

Αυτή η δυνατότητα εισήχθη με νόμο της 15/11/1999, και ορίζει πως πρόκειται για ένα συμβόλαιο μεταξύ «δύο ενηλίκων ατόμων διαφορετικού ή ίδιου φύλου, και αποσκοπεί στην ρύθμιση και οργάνωση της κοινής τους ζωής». Αναπτύχθηκε, προωθήθηκε και υποστηρίχθηκε από τη γαλλική αριστερά, σε απάντηση των διεκδικήσεων κυρίως των ομοφυλόφιλων, απευθυνόμενο, ωστόσο, και στα ζευγάρια διαφορετικού φύλου. Διαφοροποιείται από το γάμο σε αρκετά σημεία, και βεβαίως, δεν είναι «ενδεδυμένο» με τους συμβολισμούς και την κοινωνική διάσταση που έχει ακόμη ο γάμος per se, στη Γαλλία.

Έχει διατάξεις, που αποδίδουν και κατοχυρώνουν τα υλικά δικαιώματα των συμβαλλομένων, πάνω στο μοντέλο των παντρεμένων ζευγαριών, με αρκετές όμως διαφοροποιήσεις: κοινή δήλωση φορολογίας εισοδήματος (όμως μετά από την πάροδο τριών ετών από την αρχή της συμβίωσης, σε αντίθεση με το αντίστοιχο δικαίωμα μέσα σε γάμο, που παρέχεται από την αρχή του τελευταίου), δικαίωμα μετάθεσης για τους δημοσίους υπαλλήλους πάνω στην βάση της διατήρησης της οικογενειακής ενότητας, κλπ

Γερμανία

Ο νόμος της 16/2/2001 περί αναγνωρισμένης συμβίωσης δίνει το δικαίωμα **αποκλειστικά** σε δύο πρόσωπα του ίδιου φύλου να συνάψουν μία έννομη σχέση της οποίας το θεσμικό πλαίσιο είναι πολύ συγγενές με αυτό που διέπει την σχέση των παντρεμένων ζευγαριών.

1. Πρόκειται για δια βίου σύμβαση, η οποία δύναται να διαλυθεί.
2. Οι συμβαλλόμενοι μπορούν να επιλέξουν το οικογενειακό όνομα: γίνονται συγγενείς και αποκτούν δεσμούς συγγενείας με την οικογένεια του συντρόφου τους.
3. Παράγει αμοιβαία υποχρέωση συμβολής στις οικογενειακές ανάγκες κατά την διάρκεια της συμβίωσης, και παροχής διατροφής μετά την λύση της.
4. Ο νόμος προβλέπει τη διάσταση, και τον οριστικό χωρισμό, ο οποίος προκύπτει –όπως και για το διαζύγιο- από δικαστική απόφαση.
5. Εισάγει πατρογονικά κληρονομικά δικαιώματα, εκτός διαφορετικής συμφωνίας των δύο συμβαλλομένων.
6. Δημιουργεί τα ίδια αποτελέσματα με τον γάμο, όσον αφορά την ρύθμιση θεμάτων υπηκοότητας και δικαιωμάτων αλλοδαπών.
7. Σε περίπτωση θανάτου, ο επιζών συμβαλλόμενος κληρονομεί τον θανόντα με τις ίδιες ρυθμίσεις που αφορούν και τους συζύγους δια γάμου.

Δανία

Ο θεσμός της συμβίωσης αφορά αποκλειστικά πρόσωπα του ίδιου φύλου, προκειμένου να επιλύσει θέματα συμβίωσης ομοφυλοφύλων με Νόμο της 1/6/89. Η αναγνωρισμένη συμβίωση γίνεται μέσω μιας «πολιτικής» τελετής (σε αντίθεση με το γάμο που μπορεί να είναι είτε πολιτικός είτε θρησκευτικός).

Ιρλανδία

Δεν προβλέπεται σύμφωνο ελεύθερης συμβίωσης στην Ιρλανδία αλλά τον Μάρτιο του 2008 κατετέθη νομοσχέδιο, που προβλέπει «καταχωρισμένη συμβίωση» ανεξαρτήτως φύλου, το οποίο μέλλει να γίνει νόμος του Κράτους.

Ισλανδία

Από το 1996 προβλέπεται σύμφωνο ελεύθερης συμβίωσης ανεξαρτήτως φύλου, που με την τελευταία τροποποίηση της 27/6/2006 δίνει δικαιώματα ανάλογα του γάμου, ακόμα και δικαίωμα υιοθεσίας ως ζεύγους. (Πριν την τροποποίηση επιτρεπόταν η υιοθεσία των τέκνων, που είχε αποκτήσει οποιοσδήποτε από το ζεύγος αλλά όχι άλλου παιδιού, όπως στα ετερόφυλα ζεύγη).

Λουξεμβούργο

Από το 2004 ισχύει επίσης σύμφωνο ελεύθερης συμβίωσης ανεξαρτήτως φύλου με δικαιώματα ανάλογα με αυτά του γάμου, με εξαίρεση το δικαίωμα στην υιοθεσία.

Μεγάλη Βρετανία

Με νόμο του 2004 παρέχονται παρόμοια δικαιώματα με αυτά, που παρέχει ο γάμος: υποχρέωση συμβολής στις οικογενειακές δαπάνες, αντίστοιχες φορολογικές ρυθμίσεις, κληρονομικά δικαιώματα, δυνατότητα οικογενειακού ονόματος, κλπ.

Νορβηγία

Παρέχεται δικαίωμα σύναξης συμφώνου ελευθέρως συμβίωσης με δικαιώματα ανάλογα με αυτά του γάμου.

Ολλανδία

Παρέχεται η δυνατότητα στους ομοφυλόφιλους, όπως ακριβώς και στους ετεροφυλόφιλους, να επιλέξουν μεταξύ της **ελεύθερης συμβίωσης, του συμβολαίου κοινής ζωής** (που θεσπίζει υποχρεώσεις και δικαιώματα των δύο συμβαλλομένων, χωρίς να παράγει έννομα αποτελέσματα έναντι τρίτων) ή της **αναγνωρισμένης συμβίωσης**. Μεταξύ δύο ατόμων του ίδιου φύλου, ο γάμος και η αναγνωρισμένη συμβίωση προκαλούν τα ίδια αποτελέσματα: κοινοκτημοσύνη, φορολογικές ρυθμίσεις, κληρονομικά δικαιώματα, νομικές υποχρεώσεις απέναντι στα παιδιά, κ.α.

Για τη λύση της συμβίωσης δεν απαιτείται δικαστική απόφαση (σε αντίθεση με τον γάμο) όταν τα δύο μέρη συμφωνούν. Αρκεί η υπογραφή ενώπιον συμβολαιογράφου ή δικηγόρου, ώστε να ρυθμιστούν οι συνέπειες, που προκύπτουν από τη λύση και να γίνει η καταχώριση στο ληξιαρχείο.

Ουγγαρία

Νόμος του 1997 επεκτείνει την σύναψη «αναγνωρισμένης συμβίωσης» στην βάση μιας οικονομικής και σεξουαλικής σχέσης και στα ζευγάρια του ίδιου φύλου δίνοντας δικαιώματα παρεμφερή με αυτά του γάμου, κυρίως σχετικά με τα κληρονομικά ζητήματα. Ο Νόμος αυτός επεκτάθηκε με τον Νόμο της 17/9/2007, ο οποίος εξομοιώνει πλήρως τα δικαιώματα με αυτά του γάμου πλην του δικαιώματος της υιοθεσίας και της τεχνητής γονιμοποίησης στο πλαίσιο της ασφαλιστικής πολιτικής, καθώς και το δικαίωμα στο κοινό όνομα. Ο νόμος αυτός θα τεθεί εν ισχύ από την 1^η Ιανουαρίου 2009.

Πορτογαλία

Ο ν. 7/11-5-2001 σχετικά με τον de facto κοινό βίο, δίνει μία σειρά από δικαιώματα –κυρίως φορολογικά και κληρονομικά- στα ζευγάρια, είτε πρόκειται για άτομα του ίδιου ή διαφορετικού φύλου, υπό την προϋπόθεση η συμβίωση να έχει διαρκέσει περισσότερο από δύο χρόνια. Στο πλαίσιο αυτό αναγνωρίζεται «κοινός οικονομικός βίος», ο οποίος πρακτικά σημαίνει ότι το ζεύγος απολαμβάνει φορολογικά, ασφαλιστικά και κληρονομικά δικαιώματα ανάλογα αυτών του γάμου.

Σουηδία

Η αναγνωρισμένη συμβίωση (ν. της 23/6/1994) είναι ένας τύπος δεσμού, που προβλέπεται από τον νόμο, και επιτρέπει αποκλειστικά σε δύο πρόσωπα του ίδιου φύλου (18 ετών και άνω) να αναγνωρίσουν επισήμως την συμβίωσή τους. Κατοχυρώνει νομικά τους συμβαλλόμενους, κυρίως σε κληρονομικά ζητήματα, λόγω θανάτου ή διάλυσης της συμβίωσης. Το 2002 ο νόμος τροποποιήθηκε ώστε να δίνει το δικαίωμα υιοθεσίας και στα ομοφυλόφιλα ζευγάρια.

Τσεχία

Προβλέπεται με Νόμο του 2006 σύμφωνο συμβίωσης που εκχωρεί δικαιώματα εργασιακά, ασφαλιστικά κληρονομικά και άλλα ανάλογα με τα του

γάμου σε συνοίκους ανεξαρτήτως φύλου. Ο Νόμος όμως έχει περιορισμούς και εξαιρέσεις σε ότι αφορά την απόκτηση επωνύμου, υπηκοότητας, κληρονομικού δικαιώματος στην σύνταξη και την κληρονομική διαδοχή σε εταιρικά μερίδια.

Φινλανδία

Νόμος του 2001 για την αναγνωρισμένη συμβίωση: παρέχει το δικαίωμα σε ενήλικα άτομα του ιδίου φύλου να αναγνωρίζουν την συμβίωσή τους, σε ένα νομικό δεσμό συγγενή με αυτόν του γάμου.

Τα οικονομικής φύσεως δικαιώματα και υποχρεώσεις των δύο συντρόφων, όπως και τα σχετικά με την λύση του δεσμού, είναι ταυτόσημα με αυτά των συζύγων από γάμο. Παρέχεται επί πλέον το δικαίωμα της από κοινού επιμέλειας τέκνου όχι όμως και το δικαίωμα της υιοθεσίας ούτε η απόκτηση κοινού επωνύμου.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ

ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ, ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΑΠΕΥΘΥΝΘΗΚΕ Η
Ο.Κ.Ε. ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ ΤΗΣ ΓΝΩΜΗΣ

A/A	ΚΡΑΤΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ	ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ
1	Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης του Υπουργείου Δικαιοσύνης	
2	Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας (Σ.Ε.Π.Ε.)	√
3	Συνήγορος του Πολίτη	√

A/A	ΙΔΡΥΜΑΤΑ - ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ	ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ
1	Ελληνικό Τμήμα της Διεθνούς Αμνηστίας	√
2	Ίδρυμα Μαραγκοπούλου	√
3	Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής (Ι.ΜΕ.ΠΟ)	√
4	Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του ανθρώπου	√
5	Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι (ΕΠΣΕ)	
6	Ελληνική Ομάδα για τα Δικαιώματα των Μειονοτήτων (ΕΟΑΜ)	
7	Κέντρο Πληροφόρησης & Τεκμηρίωσης για το Ρατσισμό, την Οικολογία, την Ειρήνη και τη Μη-Βία «ΑΝΤΙΓΟΝΗ»	
8	Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (ΕΣΑΕΑ)	√
9	Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ελλήνων ΡΟΜ (ΠΑΣΥΝΕΡ)	
10	Καθολική Εκκλησία	
11	Μουφτία Κομοτηνής	
12	Ομοφυλοφιλική Λεσβιακή Κοινότητα Ελλάδας	√
13	Ελληνικό Φόρουμ Μεταναστών	
14	50+Ελλάς	
15	Κέντρο Αποκατάστασης Θυμάτων Βασανιστηρίων και άλλων Μορφών Κακομεταχείρισης	
16	Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους πρόσφυγες	√
17	Greek-Georgian Cultural Association	
18	SOS Ρατσισμός	
19	Αιγυπτιακή Κοινότητα Ελλάδας	
20	Αρμενική Εθνική Επιτροπή Ελλάδας	
21	Βουλγαρική Κοινότητα «ΒΑΣΙΛ ΛΕΦΣΚΙ»	
22	Ελληνομολδαβικός Σύνδεσμος	
23	Κοινότητα Γκάμπιας	
24	Κοινότητα Κένυας	
25	Κοινότητα Νιγηριανών Ελλάδας	
26	Κοινότητα Πακιστάν	
27	Σύλλογος Ουκρανών «Η Γη του Πελαργού»	
28	Φόρουμ Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα	
29	Σουδανική Κοινότητα Ελλάδας	
30	Ένωση Φιλιπινέζων Ελλάδας KASAPI	
31	Ελληνική Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Ξενοφοβίας και της μη Ανοχής Θεσσαλονίκης	
32	Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες	√
33	Ιατρικό Κέντρο Αποκατάστασης Θυμάτων Βασανιστηρίων	
34	Κέντρο Έρευνας και Υποστήριξης Θυμάτων Κακοποίησης και Κοινωνικού Αποκλεισμού (ΕΚΥΘΚΚΑ)	
35	Δίκτυο Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού	

36	Ένωση Μεταναστών Ελλάδας	√
37	Ένωση Πολιτών για την Παρέμβαση	
38	Ομοσπονδία Εθελοντικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων Ελλάδος	
39	Ένωση Εργαζομένων Αιθιοπών στην Ελλάδα	
40	Κοινότητα Σενεγάλης "SENAAT"	
41	Σύλλογος Τυνησίων Ελλάδας	
42	Σύλλογος Μαροκινών Ελλάδας	
43	Κοινότητα Κογκολέζων Ελλάδας	
44	Κοινότητα Γκάνας	
45	Σύλλογος Παλαιστινίων Εργαζομένων	